

Cankarjev glasnik

Mesečnik za leposlovje in pouk.

Izdaja

CANKARJEVA USTANOVA

Uredništvo in upravništvo ..... 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Urednik: *Etbil Kristan*

Upravnik: *Milan Medvešek*

Naročnina za Zedinjene države: Na leto \$3.00., pol leta \$1.75.,
posamezen zvezek 30 centov. Za inozemstvo \$4.00 na leto.

ODBORNIKI

Cankarjeve ustanove:

Predsednik: *Louis Kaferle*; podpredsednik: *John Rotar*; tajnik *Milan Medvešek*; blagajnik: *Joseph Frančeskin*; zapisnikar *Joseph Jauch*; organizator: *Ivan Jontez*.

NADZORNIKI:

John Prudich, Louis Zorko, Felix Strumbel.

GOSPODARSKI ODBOR:

Anton Jankovich, Mrs. Frances Candon, Louis Dular, Mike Trebec.

POSVETOVALNI ODBOR:

Vatro Grill, Anton Skapin, John Alich.

CANKARJEV GLASNIK (CANKAR'S HERALD) is published monthly
by the Cankar Foundation, 6411 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

Entered as Second Class Matter August 31, 1937, at Cleveland, Ohio, under the Act of
March 3, 1879

Subscription rates: Domestic — One year \$3.00. Half year \$1.75.

Foreign \$4.00. Single copy 30 cents.

Editor: *Etbil Kristan*

Manager: *Milan Medvesek*

Usebina

GLASOVI SVOBODE	1
IVAN MOLEK: MRDANČEV MAČEK	5
KAKO JE TAM NA SEVERU?	9
ZVONKO NOVAK: SONETNI VENEC (Konec)	12
POD POVRŠJEM NEMČIJE	14
NOVA IDRIJA	16
E. K.: JULKINA ZMOTA (Dalje)	17
LIBERIJA	21
SPORT V RUSIJI	22
NACIJSKA FILOZOFIJA	23
ETBIN KRISTAN: OB ZADNJI URI (Konec)	24
KAJ MISLIJO KITAJCI O VOJNI	28
RUSKA ARMADA	29
PASJA DOBA	30
STARA ŠARA	31
ZA GOSPODINJE	32

CG

Jabolka so dobro sadje

Kdo ne pozna starega ameriškega pregovora: an apple a day keeps the doctor away. Kot splošno pravilo je to pač pretirano. Če si zlomiš roko, ti jo mora uravnati zdravnik in cel koš jabolka ga ne nadomesti. Nobeno jabolko ne ozdravi jetike ali raka. Ta sadež torej ni absoluten sovražnik zdravnikov, toda tisti, ki so pripisovali jabolkom zdravilno moč, se vendar niso popolnoma motili in novejša izkušnja potrjujejo vsaj deloma stare tradicije.

Zgodovina jabolka sega v davno davnino in zdi se, da so ljudje visoko cenili to jedilo, odkar so ga poznali. V starih časih so nekateri narodi pripisovali jabolkom skoraj čudežno moč in so to izražali v svojih verah s tem, da so označevali to sadje kot hrano svojih bogov. Stari Skandinavci so na primer verjeli, da se njihovi bogovi pomlajujejo, kadar čutijo, da se jim bliža starost, z jabolki, ki jih je hranila boginja Iduna. V grški legendi je Paris dal devici, katero je smatral za najlepšo izmed treh, jabolko v znak priznanja. Med Srbi se je do naših časov ohranila navada, da ponudi fant svoji ljubici jabolko in če ga sprejme, sta zaročena. Po Evropi so velike vrste jabolka razširili stari Rimljani na svojih bojnih pohodih. Novo drevje se je povsod hitro vdomačilo, zlasti zaradi tega, ker so se nekatere vrste dale dolgo ohraniti in so ljudje na ta način lahko imeli sveže sadje po zimi, ko je vsako drugo segnilo.

Kmalu so tudi oblasti spoznale veliko vrednost jabolka za prehrano in začele so izhajati razne naredbe v zvezi s tem. Tako je v nekaterih krajih vsaka zakonska dvojica morala zasaditi po šest, v drugih krajih po deset jabolčnih dreves. Drugod so bili jabolčni nasadi prosti davkov. Nekatere sodnije so kaznovale tatvino jabolka bolj strogo kot vsak drug kradež. Pozneje so začeli cepiti in križati jabolka in danes imajo nekatere vrste večjo vrednost od vsakega drugega sadja.

Za hrano cenijo jabolko pred vsem zaradi velike množine sadnega sladkorja. Fosforja ima več kot vsako drugo sadje in zato je priporočljivo za živce. Tudi železa obsega precej in to služi krvi. Jabolčna kislina pa baje pomaga v slučajih infekcije ust in zob.

V prejšnjih časih so branili ljudem, ki so trpeli na želodcu, jabolka, češ da so pretežka. Sedaj pa pravijo, da so v slučaju kroničnega želodčnega ali črevesnega katarja zelo korist-

na, če se fino zrežejo. Sadna kislina zmanjšuje vnetje, zgrizeno ovočje pa vsesa škodljive snovi, ki dražijo želodec. Poleg zdravil pripočajo tudi jabolka za zlatenico; na pljuča, obisti in jetra vplivajo poživilja. Če se skuhajo, izgube pač nekaj svojih dobrih lastnosti, pa so vendar še koristna. Vsekakor je dobro imeti zalogo jabolka, ki dobro prezimujejo, za mlade in stare, za moške in za ženske, in seveda tudi za otroke.

ZADOVOLJNA ITALIJA.

Ugledni londonski obzornik "New Statesman and Nation" piše:

Italijanski fašizem je bolj uspešen od nemškega, kjer gre za ohranitev tajnosti. Zunanji svet ne ve na primer nič o odmevu španske civilne vojne v Italiji. Ljudje, ki lahko vedo, so mi pa pravili, da zelo velik del italijanskega mnenja simpatizira s špansko republiko in smatra italijansko posredovanje za napako. Nezaдовoljstvo, mi pravijo, se izraža zlasti v severnih industrijskih mestih, kjer popisujejo po noči stene z napisi, katerih jedro je "Dol z vojno", "Odpokličite naše vojake iz Španije!" Nekega jutra so našli veliko Mussolinijevo sliko z rdečo progo okrog vratu. Še bolj značilno, se mi zdi, je to, da zahteva več in več ljudi radijska slušala, s katerimi je mogoče slišati italijanska razglaševanja iz Barcelone in Valencije. Pravijo, da zapuščajo prebivalci v nekaterih mestih vsak večer ulice od 11. do 12, da poslušajo radio.

Da bi temu prišla v okom, se vlada zopet poslužuje starih fašističnih metod. Vohunska organizacija je podvojena, zapisnike sumljivih ljudi sestavljajo, njih hiše pa napadajo izbrane tolpe po noči. Gostilne in kavarne morajo ustavljati radije ob 11. zvečer. Če zasačijo človeka, ko posluša prepovedano postajo, ga najprej strahovito pretepejo in potem odvedejo v zapor, radijske aparate pa razbijejo. Take fašistične tolpe so pred kratkim izvršile "čiščenje" na debelo in razbile vse radije po mnogih gostilnah v Speziji. Podobne dogodke javljajo iz mnogih mest, vse od Lombardije do Sicilije.

Japonski militaristi so silno kratkovidni. Računali so, da bodo z ubijanjem tisočerihih žensk in otrok tako ustrašovali Kitajce, da se bodo kar vdali in se bo vojna v najkrajšem času končala z njihovo zmago. V resnici so s svojo nezaslišano brutalnostjo le podžgali sovraštvo še v tistih krogih, ki so prej razmišljali, ali ne bi bilo bolje skleniti mir tudi pod pogoji, ki jih zahtevajo Japonci. Nihče zdaj ne misli več tako.

Psi s padali. Londonska "Air Review" poroča, da so začeli v Rusiji trenirati pse za zračno službo. Omenili smo že prej, kako se je pri zadnjih manevrih ruske vojske spustilo na tisoče vojakov z vso opremo, z lahkiimi topovi in strojnimi padali za "sovražnikovo" fronto in so bili v par minutah pripravljeni za naskok. Sedaj večbajo pse, da sledijo tem vojakom. Pred kratkim se je neki letalec dvignil 1.800 čevljev visoko v zrak. Na njegovo povelje je treniran pes skočil v zrak, ne da bi kazal kakšno znamenje strahu. Skoraj sočasno se je spustil tudi letalec s padalom dol, tako da je lahko ves čas opazoval psa. Padalo se je avtomatično odprlo in žival je počasi plavala navzdol. Ko jo je njen gospodar poklical, ga je pogledala in zalajala. Na zemljo sta oba prišla brez nezgode. Letalec pravi, da je pes bil ves čas popolnoma miren.

CANKARJEV GLASNIK

MESEČNIK ZA LEPOSLOVJE IN POUK

letnik
I.
1937
*
4.
številka

Glasovi svobode

Od morja do morja doni, od skalnatih hribov do zelenih planin se razlega, v palače in kočje prodira pesem, pesem mogočna, zvonka, opojna, pesem, ki poje svobodo. Ušesa poslušajo in srca utripajo hitreje in nade visoke se zbujaajo. Večno je koprnenje po svobodi. Človeštvo je hrepenelo po njej, odkar je na svetu, junaki so krvaveli, narodi so se bojevali zanjo, tirani so jo zapirali v ječe in krvniki so jo obglavljali, a še vedno se iztegajo roke po visokem cilju, ki žari čudovito v nedogledni daljavi, krasen, vabeč in nedosežen. Sužnost ni življenje, nevidne verige so hujše od železnih in želja po svobodi ne more umreti.

Odmev presladke pesmi se vali po deželi in žejne duše ga vpijajo kakor nektar in nekateri se opajajo in nekateri poslušajo pa-se nenadoma ozro in vztrepečejo: nekaj ni prav! Pesem je glasna in milujoča, a nekaj je napačnega v njej, nekaj moti harmonijo, dasi so pevci veliki, mogočni ljudje. Eden je bil predsednik Zedinjenih držav, dva sta hotela postati vrhovna predstavnika velike dežele in trabanti okrog njih jim pomagajo z grli in z gosli in cimballi. "Svoboda je ogrožena", pravijo besede, in milijoni se pozivajo, da odvrnejo nevarnost. Kakor da pojo Sirene svojo zapeljivo pesem, opojno in uspavajočo in obljubljaajočo neznane prelesti. . .

Svobodo! Ampak kakšno svobodo? Svobodo za koga?

Svoboda je krasna, svoboda je vzvišena, ampak razum se ne sme skriti niti tedaj, kadar gre za najvišje in najdragocenejše reči v življenju. Rože so čudovito cvetje, toda napolni si sobo z njimi in zapri okna in vrata in pojdi med njimi spat, pa te zjutraj lahko odnesejo v mrtvašnico. Ob pravem času in na pravem mestu ozdravi lek na smrt bolno telo, po pomoti užiti lahko zamori življenje.

Nekoliko reda so zadnje čase skušali narediti tam, kjer ga

ni bilo nič in izdelali so nekoliko načrtov, po katerih naj bi dobili nekoliko pravic tisti, ki jih nikdar še niso imeli. In s tem je prišla v nevarnost svoboda!

O da! Svoboda—čigava? Kakšna svoboda?

Res, res, včeraj smo lahko dejali: v svoji hiši smo sami gospodarji. Mi delamo postave in zakone in kdor ne uboga, naj poveže culo in naj se pobere. Za one, ki so znali biti podložni in ponižni, smo imeli skorjo kruha in lepo besedo, za puntarje nismo imeli prostora v naših kraljestvih. Taka je bila naša svoboda, taka naša pravica. In sedaj pravijo, da imajo tudi hlapci pravice in mi naj bi jih vpoštevali. Prostost nam jemljejo, svobodo nam zatirajo. . .

V mogočne besede se zliva odpor velikanov in nova križarska vojna se napoveduje. In hlapci se rote, naj postavijo na prestole one, ki vrnejo deželi "staro pravdo". A tupatam so hlapci, ki poslušajo zapeljive glasove in se jim zde lepi in ubrani. Lepi se jim zde, ker zahtevajo svobodo.

Tudi tolovaji, ki so pribavili našim velikim mestom dvomljivo slavo ničvrednosti človeškega življenja, zahtevajo svobodo zase in se upirajo na žive in mrtve vsemu, kar more omejiti njih prostost. Vsi trinogi po širnem svetu, vsi lastniki sužnjeva, vsi 'civilizatorji' narodov 'brez kulture', vsi zavojevalci in osvojevalci vztrajajo na tem, da jim mora biti svoboda neomejena. Zapojmo torej pesem v čast jim in v slavo, braniteljem in vojščakom svobode! Pa lezimo s kamnom za vzglavje in počakajmo, da prinese smrt tudi nam svobodo. Zakaaj v tem življenju je ne bomo uživali, dokler bo vsa svoboda le za tirane z vidnimi in nevidnimi kronami.

★ ★

Upirajo se skromnim načrtom, po katerih naj bi se uredile razmere med onimi, ki ustvarjajo in onimi, ki imajo. Upirajo se, češ da ovirajo "gospodarsko svobodo." Ne branijo se načrtov, ki jih sami izdelujejo z namenom, da si zagotove dobiček. V svojih podjetjih ne marajo anarhije, dasi je ta najpopolnejša svoboda in bi bila najvišji ideal, če bi bil svet tak, da bi vsak človek lahko živel sam zase, neodvisno od vseh drugih. Ker pa ni tako, temveč je vse v največjem in najmanjšem v medsebojni odvisnosti in obstoji vseмир na načrtu, po katerem se sučejo svetovi in raste trava in sije sonce in rosi dež in se vrsti rojstvo in smrt, je tudi človeški rod podvržen zakonu, po katerem mora živeti skupno življenje, in čim boljši bo načrt, tem boljše bo življenje. Mravlje si grade svoja podzemeljska mesta in organizirajo opravke svojega življenja po načrtu, ki jim ga je dala природа; tako slavčki gnezdiijo in vzgajajo svoje mlade, tako se

selijo lastavice in race in gosi, tako postavljajo bobri jezove v potokih. Človek pa ima razvite možgane in um in lahko opazuje in zbira izkušnje in izdeluje načrte in jih preizkuša in zboljšuje, a če ne more prekositi čebel in termitov, nima pravice, da se imenuje gospodarja stvarstva.

Kadar hoče kralj Oljevič novo palačo ali njegova milostiva vilo, jima mora arhitekt izdelati natančen načrt. Kadar se baron Premogarski naveliča Pennsylvanije in New Yorka, je tajnikova naloga, da sestavi podroben načrt za potovanje okrog sveta in graditelj brodov načrt za jahto. Gospod Spekulantov si najame celo krdelo izvedencev, da mu komponirajo fine in zvite načrte, po katerih izpodrine svoje tekmece iz južne Amerike in zapadne Afrike. In kadar je po vseh bankah zemeljsko blago Sir Dollar-Dollarja nakupičeno in je čas, da se zapiše njegovo ime v knjigo bodočnosti, mu morajo največji znanstveniki sestaviti načrte, po katerih bo nekaj tistega denarja, ki ga na nikakršen način ne more zapraviti ne sam ne njegovi sinovi in hčere kupilo večno slavo.

Povsod so načrti dobri in potrebni, kjer ni dobička brez njih. Ampak kjer bi ubogi raji omogočili nekoliko pravic, so nezdravi, neliberalni, neamerikanski, radikalni, boljševiski, brezbožni, nevarni. Svoboda je v nevarnosti, načela naših očajnikov je treba braniti, naše narodne ideje je treba zavarovati zoper grozne novotarije.

V prvih časih so po ameriških mestih gradili kakor je naneslo. Kjer je kdo prišel do kosa sveta, je zidal kakor se mu je zdelo. Gozdove so sekali, ne da bi bilo komu prišlo na misel, da bo drevje tudi po petdesetih in sto letih potrebno. Iztrebili so travo, kjer ni bila zemlja dobra za nič drugega kakor za travo. Bivole so streljali kakor blazni, dasi bi se bili od Indijancev lahko naučili, da je tudi za to treba načrta. In danes morajo po mestih podirati cele skupine hiš in predelavati ulice, lesa je skoraj zmanjkalo, dobra zemlja se je posušila, kar je ni voda izprala, jo raznašajo vetrovi, na prostem so bivoli izginili in prav tako se je zgodilo drugim živalim in pticam. Skoraj prepozno spoznavajo, da ne gre nič brez načrtov. Pa se trudijo in se pote in jih izdelujejo na vseh koncih in krajih. In vse je prav, le da bi se še rešilo, kar se še da rešiti. Ampak če pride kdo z načrtom, po katerem bi tudi "navaden" delavec mogel dobiti stanovanje, dostojno človeka, ali pravico, da se organizira in poveri organizaciji, da se potegne zanj, kadar je treba, tedaj je to paternalizem in poseganje v "svete" pravice gospodarjev. Temelji družbe se rušijo s tem, podirajo se stebri države, zagrebajo se tradicije

in odpirajo se vrata na stežaj komunizmu in socijalizmu in satanizmu in vsemu, kar je hudo in strašno in grozno.

Fanfारे trobijo, na turške bobne bijejo in razdraženi glasovi hrešče: nazaj, nazaj! Tja, kjer so stali očetje, tja, kjer je veljal individualizem, kjer se država ni vmešavala v naše zadeve, tja, kjer je naš dom bil naša graščina! . . .

Čudna je ta svoboda, ki sili nazaj, ko gre ves svet naprej. Ampak razumljiva je, ker je stara kakor sebičnost, ki je v kapitalistični družbi dosegla svoj vrhunec in bi se tam rada zasedrila za vso večnost. Mogotci te družbe so pozabili, kako je bilo nekdanj, ko je mladi, bojeviti kapitalizem posegel v "pravice" fevdalne družbe in jo, s pomočjo delavstva porušil v razvaline pa na njih sezidal svojo trdnjavo. In spoznati ne more, da se zgodovina nikdar ne ustavi zaradi oblike, nastale na tleh, kjer je prej bila druga oblika, temveč sledi vekomaj zakonu porajanja in umiranja. Kar je zastarelo, se mora umakniti onemu, kar je postalo potrebno, in kadar to zastari, se bo zopet moralo odstraniti, da dobi novo prostora.

Ali posega novotarstvo v pravice? Ali omejuje svobodo? — Da! Pravice drobi, ki so postale krivice. Svobodo brezobzirnega egoizma omejuje, svobodo absolutnega profitarstva, izsesujočega izkoriščanja, samovoljnega zatiranja in tiranskega izstradavanja. Svobodo male peščice omejuje tam, kjer prinaša ta svoboda le gorje in trpljenje in grozo, prižiga pa lučico svobode milijonom, ki so ponižani in potlačeni, dasi imajo človeško lice kakor kralji in cesarji, dasi jim utriplje srce v prsih kakor milijardarjem, dasi jim žari svetloba uma v glavah kakor diktatorjem in satrapom.

Da moremo živeti skupaj na tem svetu kot ljudje, ne da bi se poklali med seboj, potrebujemo nekakšen red, ki zahteva od vsakega nekoliko žrtev. Pravično je, da žrtvuje vsakdo nekaj, a da se od nikogar ne zahteva vsa žrtev. Gospodu Millionsonu privoščimo prav toliko svobode, kolikor je sami želimo; uredi naj si svoje življenje, kakor ga najbolje veseli, le da ne bo izkoriščal in zatiral drugih in omejeval njihove svobode bolj kot je njegova omejena. Žalostno izpričevalo bi bilo za človeškega duha, za naš slavljeni um, če bi morali priznati, da je taka uredba človeške družbe nemogoča. Namesto tarnanja in stokanja, 'nazaj, nazaj' je treba krepko zaklicati: 'naprej' in klicu slediti z delom, pa preustvari človeštvo svet, da bo tak kakršnega potrebuje. In v tem novem svetu bo pravica in toliko svobode, da je nikomur ne bo manjkalo. Ampak pravica ne prihaja sama in ne svoboda. Delati je treba zanjo in bojevati se kakor od začetka sveta.

Mrdančev maček

Ivan Molek

Lojz Mrdanc je umrl natančno ob štirih zjutraj v Clevelandu, Ohio, in v tistem hipu je splahotal v nebesa. Predno se je Lojz Mrdanc zavedel, kaj se je z njim zgodilo, se je že znašel v stranski ulici Nebeškega mesta, a tudi stranska ulica je bila razsvetljena brez žarnic in potlakovana s samimi dvajsetdolarskimi cekini.

Nu, zdaj je konec vseh teh nesrečnih skrbi, si je čestital Mrdanc, nato pa je začuden obstal. Kam pa sem prav za prav namenjen? — se je vprašal. Nebeško mesto je velikanska vas. Aha! — je pomislil — med Slovence moram priti najprvo, med naše Clevelandčane in Ivana Cankarja moram videti! Revež najbrže še ne ve, kako lep spomenik smo mu postavili v Metropoli . . .

Mrdanc mrda in maha po zlati ulici, a kmalu se naveliča te uličice, čeprav se mu zdi lepa ko oltar pri sv. Vidu. In še nekaj ga dirne. Nikogar ne vidi, nikogar ne sreča. Čudno! Mar je on sam v nebesih? Brž ga obsenči nova misel, ki mu pove, da se je on, Lojz Mrdanc, priklatil v nebesa zgodaj zjutraj, torej ob uri, ko nebeščani še spe spanje pravičnega, ko še smrče.

Morda so pa že kje pokonci, mu pade v bučo in Lojz zavije v glavno ulico, ko pritolče do prvega ogla. Pred njim se odpre široka ulica, tlakovana s samimi biseri in dijamanti, ki se blešče ko sto lun. Lojza je kar v oči zapeklo in začel je nervozno mežikati. Pa to ni trajalo dolgo. Enkrat, dvakrat potegne z roko preko oči in prilagodi se skrivnostni nebeški svetlobi. Ali ni to komodno? V nebesih ne sme biti nobene neugodnosti, mu pravi srečna misel. Lahko gledaš v sonce kolikor hočeš in luno trkaš ti, ne ona tebe! . . . Tako je! Lojz si je prikimal, da bo tako.

Tedaj zazija in debelo pogleda. Pogleda drugič. Ni se motil. Na ulici, nedaleč od njega, je človek v ohlapni beli halji; dolgo metlo ima v roki in počasi, silno počasi — kakor da je na zemlji delal sedem let pri WPA — pometa biserno dijamantno cesto. Njegov obraz pa je

čokoladne polti, glava je čokoladna in roke, ki drže metlo, so čokoladne. Zamorec! Pravi črnc!

— Vrag me jaši! je ušlo Mrdancu skoro na glas, v tistem trenutku je pa domala onemel groze. — Ježeš, Ježeš! se potoži svoji Vesti, ali lahko kolnem tudi v nebesih?

— Lahko, mu odgovori Vest, saj imaš prosto voljo . . . Vidiš, Lojz Mrdanc, tvoja prosta volja bo zmirom s teboj in lahko se je poslužiš kadar koli hočeš, toda pazi na posledice! — Čim zlorabiš prosto voljo, boš za kazen pometal nebeške ulice in kidal nebeške gnojne jame . . . Pa tudi zaprt si lahko . . .

Tako je Lojzu govorila njegova čuječa Vest in revež je spoznal, da skrbi še ni konec. Narobe: zdaj je šele začetek! Lepi časi se mu obetajo! Nu, sreča je, da ga zdaj nihče ni slišal; ulice Nebeškega mesta pa še nimajo ušes . . .

Nekoliko potolažen, ker se je srečno izmotal iz prve pasti, nameri Lojz korak proti črncu, ki je gotovo nebeški grešnik, ker drugače ne bi pometal ulic tako zgodaj zjutraj.

— Dobro jutro, pometač, ga pozdravi kolikor mogoče prijazno v angleščini. Lojzu se ni moglo niti sanjati, da bi ga pozdravil kako drugače. Slovenec govori s Slovencem le slovensko, s tujcem v Ameriki pa angleško. Kako drugače, prosim vas! In v nebesih ne more biti nič drugače.

Črnc ga pogleda in odzdravi malomarno v znamenje, da ga dobro razume.

— Priden si, priden. Tako zgodaj na delu.

— Hihi! Vidim, da si tudi ti priden . . . Če laziš ob tej uri naokoli, da bi kaj ukradel — pazi se, da te ne zaloti Majkov čuvaj! Potem boš tudi ti pometal.

— Oh, prosim, črni brat, jaz sem komaj prišel z zemlje, iz Clevelanda, Ohio . . . In kaj slišim! Ali so tudi v Nebeškem mestu tatovi? Kdo pa je Majkov čuvaj?

— Oho, greenhorn! Saj se ti pozna, hihih! — Zakaj ne bi bili tatovi tudi v nebesih? Bog oča je ustvaril vse ljudi, tudi tatove, cigane in

človeške podlasice! Pogledj mene. Ukradel sem Woodrowu Wilsonu kokoš in za kazen zdaj pometan. Mistah Wilson ima imenitno vilo v Nebeškem mestu in čez tisoč glav kokoši . . . Ni sem bil previden in zdaj imam . . . Majkov čuvaj me je vlovil kar na lepem. Majk je vendar šef Miha — šef Mihael, šef nebeške policije.

Lojz Mrdanc zazija in še bolj debelo pogleda.

— Kaj mi praviš, črni brat? V nebesih imate kokoši, tatove in policijo?

— Ali si prižgan, Clevelandčan! Kakšna pa bi bila nebesa brez okusne kuretine in puretine? Kjer pa so kurice in purice, tam so tudi tatovi, in kjer so tatovi, tam je tudi policija! Saj si vendar molil: "Kakor v nebesih tako na zemlji" . . . Nu, tako tudi je.

— Tako, tako je! vzdihne Lojz Mrdanc ves presenečen nad prečudnim razodetjem.

— Da, tako je, dragi moj greenhorn iz Clevelanda. Saj veš — Bog oča nam je vsem dal ob rojstvu prosto voljo, katero nosimo s seboj pred smrtjo in po smrti. Drži se nas kakor oregonska smola . . . Saj morda veš, da imajo tudi angelji, naši nebeški žandarji, prosto voljo! Če tega še ne veš, se boš že naučil — časa bo dovolj . . .

Tedaj se Lojz spomni, kaj je prav za prav hotel od črnega pometača.

— Brat moj črni, kaj sem hotel reči, ali veš kje so Slovenci? Bodi tako dober in pokaži mi, kod se pride k njim.

Pometačeve debele oči se zapičijo vanj.

— Slovenci? Kdo je to in kaj je to?

— Slovenci! To je narod iz bivše Avstrije in današnje Jugoslavije, v Ameriki nas pa je s Hrvati in Srbi vred menda štiri milijone; tudi na Francoskem so, v Nemčiji, Kanadi, Južni Ameriki in Abesiniji.

— Naka, naka, ljubi moj greenhorn! Nikoli še nisem slišal o teh ljudeh in nobenega ne poznam, pa sem že devet let v Nebeškem mestu. Veš kaj? Vprašaj Majkovega žandarja; tamle v tisti gajbici na oglu eden čepi in najbrže krepko smrči. Pocukaj ga za repetnico. Veš, tile naši operutani žandarji so strašno stare zverine in silno učene — vse vedo. Kar k njemu mencaj, mistah, pa good by. By-by!

— Bog s tabo, mister pometač!

Lojz Mrdanc res odmenca proti gajbici na bližnjem oglu. Opleta, kakor da je pil rum. To, kar je pravkar doživel, ga je silno pretres-

lo. Njegov nebeški idealizem se je začel krhati . . . Ali naj bo — saj še ni konec vse večnosti.

Obstane pred gajbico. Res je notri smrčal angelj-čuvaj, kakor da bi pilil kočevsko žago.

— Ali se bi malo zbudili, gospod čuvaj?

— Arrrrah! — Ah, hah! — Kdo si? Kaj hočeš? Kaj iščeš tod? Kje ti je dom?

— Oprostite, lepo prosim! Baš sem prišel z zemlje — iz Clevelanda, Ohio — in iščem Slovence.

— Kakšne Slovence?

— To so moji rojaki iz bivše Avstrije, iz današnje Jugoslavije, iz Amerike — —

— Misliš Slovake?

— Ne, mi nismo Slovaki, smo Slovani — oprostite, mislil sem reči, da smo Slovani kot Slovaki, pa nismo Slovaki, smo —

— Nu, kaj ste?

Lojz Mrdanc se skoro sesede. Dejstvo, da ga angelj-čuvaj ne razume, da ne razlikuje Slovakov od Slovencev, ga je zelo potrlo. Kar strmi v bitje pred sabo.

— Toliko je teh Slovanov, Slavoncev, Slovakov, Slovincev — kdo naj se spozna? se jezi angelj-čuvaj, pritrzan za sladko spanje. Toliko je te nesnage — tega gnoja v nebesih, teh butcev in zabitcev, malih in velikih — —

— Oh, prosim, gospod angelj! — zraste Mrdanc. Slovenci niso nesnaga, niso gnoj! Mi smo pošteni in pridni delavci, mi smo hlapci Jerneji — — —

— Hlapci, hlapci, hlapci! — Saj sem vedel!

Lojz Mrdanc stoji ko prikovan. Niti besede ne spravi več iz sebe, v njem pa je začelo kipeti . . .

— Vidim, da midva ne bova nič opravila. Pošljem te h kapitanu, on vsekakor več ve o tvojih Slevoncih . . . Stopi v tale čeber, pa hitro!

Mrdanc ne more niti pomisliti. Mehanično stopi v medenast čeber, ki stoji na tlaku poleg gajbice in sede na stolček v njem, angelj pa potegne za neko ročo na steni. Nad Mrdancem zazvoni: cink! Kot bi mignil, zleti čeber z Mrdancem vred v višino in potem drvi po neki žici: žžžžžk! — v nekaj hipih pa obstane in pade. Cink! Čeber z Mrdancem vred stoji pred kapitanom na postaji. Kapitan z ženskim obrazom, obkroženim s kodri, kakor škandinavska primadona, ga hladno gleda in pokimava.

— Dobri jutro, grešnik! Povej vse po pravici, nič ne zamolči. Zakaj si aretiran?

Lojz se bi najrajši stisnil v drobtino mušice, tako se čuti uničenega. V kotu očesa se mu pojavi solza in govoriti ne more. Preveč je bilo . . .

— Povej, kakšno neumnost si naredil v tej zgodnji uri? nadaljuje kapitan.

— Oh, prosim! Jaz sem Lojz Mrdanc, ki sem pravkar prišel iz Clevelanda, Ohio, in zdaj iščem svoje rojake Slovence po Nebeškem mestu. Vprašal sem čuvaja in poslal me je k vam. Jaz ne vem, zakaj sem aretiran . . .

Sam sebi se čudi, kdaj je odprl usta in toliko izblebetal.

— Koga iščeš? Nekaj bo narobe, sklepa angelj-kapitan. Oni čuvaj tamkaj se najbrže ni prebudil, ko te je sem poslal. Le počakaj, grdavs — zažuga s pestjo — danes boš kosil neslan fižol! — Kaj si rekel, koga iščeš?

— Slovence, ponovi Lojz pomirjen, ko se mu dozdeva, da ni aretiran. Ali jih poznate?

Kapitan stopi k pultu in odpre velik register. Lista in lista po njem in pri črki S obstane. Čez nekaj hipov zapre knjigo.

— Že vem, kam spadaš. Slovenci so daleč doli ob Nebeški reki, tam kjer so proge. Majhen in preprost narod, kajpada muhast, na splošno pa skromen in še prilično pošten. Oh, če bi bili vsi taki! —

V Mrdancu vstaja pogum. Ta angelj je videti prijazen in zgovoren, zakaj ne bi bil še on?

— Hvala za pojasnilo, gospod kapitan. Zdaj vidim, da so naši ljudje povsod — kakor na zemlji tako v nebesih — najraje na nizkem, ob vodi in kjer je železnica. Ali ni to čudno? Pa pustimo to. Saj ni važno. Prosim, ali poznate katerega Slovenca tu osebno? Na primer Ivana Cankarja?

— Ne vem. Kaj pa je bil ta Cankar tam doli? Škof?

— Škof pa ne, naš največji pisatelj je bil. Tedaj se angelju-kapitanu zmračí rožno čelo. Ostro pogleda Mrdanca.

— Kako pa ti veš, da je tukaj?

Lojzu zastane sapa in komaj se zbere.

— Ne vem, če vem . . . Tako so pisale naše cajtenge v Clevelandu.

Angelj-kapitan še bolj zraste.

— Kako in odkod vedo vaši cajtengarji? Kdo jim je to povedal?

Spet je bilo preveč za našega Mrdanca. Kdo naj odgovori na takšno perfektno vprašanje? Kar molčal je.

— Najbolje bo, da poizveš ti sam in imel boš odgovor. Takoj odrini doli do reke. Naravnost na južno stran. Zgrešiti ne moreš. Pozdravljen!

— Pozdravljeni, gospod kapitan!

Ves srečen, da je dobil pravi sled, je Lojz Mrdanc zapustil prvo postajo nebeške žandarmerije in mahnil je v odkazano smer. Hodil je in hodil po dijamantnem tlaku in zlatih trotoarjih, a ni ga zanimalo, kar je bilo med potjo; niti množice tujih in na vse pisane načine oblečenih bitij, ki so bolj in bolj naraščale, niti čudna vozila, ki so švigala sem in tja po zraku, ga niso zanimala. Edino zanimanje, ki je v tistem momentu gnalo Mrdanca dalje in dalje, so bili njegovi rojaki — da čim prej pride mednje, da jih vidi in čuje iz njihovih ust vso pesem sreče, katero uživajo v nebeškem življenju. Vsa druga zanimanja pridejo jutri, pojutrišnjem, kasneje, kadarkoli — saj časa je dovolj. Mar ni to prijetno — zavest, da je dovolj časa vso večnost, da ne bo več treba umreti? . . .

Mrdanc je tolkel po kovanih hodnikih dolgo, dolgo — zdi se mu, da že tolče ves dan — in še ni bilo sluha ne duha o kakšni reki. Truden pa nič, niti žejen in ne lačen. Ali ni nebeško življenje zares prijetno in perfektno, ko te zapuste vse telesne nadloge, kadar si kam namenjen? Lojz je na vse pozabil, le na reko je mislil; le reka mu je šumela po glavi, široka in čista reka, polna rib, na njenih zelenih bregovih pa sede rojaki in on bo sedel z njimi in lovil ribe vso večnost . . . Ha, to so nebesa!

Nebeške reke pa noče biti, noče in noče biti. Kje za zlodja je ta reka? Zdi se mu, da hodi že sto milj, tisoč milj . . .

Po dolgem, dolgem času — morda je že večer — Lojz Mrdanc opazi, da se poslopja nižajo in postajajo skromna, ulice se ožijo in zlato pod njegovimi nogami izginja — izpreminja se v pesek, množice neznanih ljudi se redčijo, v njegov nos pa udari vonj čebule in paprike. Aha, bližamo se domačim! To je naš duh! To je proletarski duh, ki puhti iz proletarskega predela Nebeškega mesta!

Kmalu zagleda železniške tire, širok pas tirov, ki so — v nebesih kakor na zemlji — vedno doma ob reki, v nižini, kjer so po vsej Ame-

riki večinoma doma tudi pošteni slovenski delavci . . . Naš potnik zaide na most, dolg in jeklen, pod katerim so proge, nato pa se pokaže reka.

Oh, Lojz se je bil nekoliko zmotil! Nebeška reka je res široka, ni pa čista — umazana je ko Cuyahoga, sveti se ko slanina in oba bregova sta gola, polna grobe žindre. Malo se je namrdnil, toda potrpežljivost je božja mast. — Na drugi strani reke pa spet tiri, neskončen pas tirov, nato pa hišice, drobne hišice, skoro bajtaste hišice kakor zaboji. Ni jih ne konca ne kraja.

Mrdanc postoji, gleda in se zamisli. Slika je tako domača. Kje je že videl podobna bivališča? V mnogih krajih ob vodi in tirih. Kdo bi se spomnil? Sicer pa to ni važno. Tudi v bornih škatlah se nahajajo dobre duše . . .

— Ali stanujejo tu okoli Slovenci? vpraša Lojz angelja-čuvaja, opasanega z mečem, ki mu pride naproti. Angelj-čuvaj ga debelo pogleda.

— Ne vem, kaj govoriš, tujec. Tu so Rumunci, kakih sto milj od tu in še vedno ob reki so Grki in Albanci. To je vse, kar jaz vem. Ako hočeš vedeti več, pojdi dalje po tisti cesti sporedno z reko.

Mrdanc začuti, da ga zapušča potrpežljivost.

— Na desno ali levo?

— Kakor izvoliš; če ne najdeš svojih ljudi na tej strani, jih gotovo najdeš na oni. Nekje so . . . In ne pozabi: časa je dovolj vso večnost! Good night.

Ta je pa lepa! Sto milj tja, sto milj nazaj in sto milj sem! Časa je res dosti, smešno pa bo, ako vso večnost potraji z iskanjem. Oh, ta nebeška smola!

Kam naj zdaj krene, da prav zadene? Ali naj zamiži in se trikrat zavrti na peti, potem pa mahne v smer, v katero bo gledal? Mrdancu se zdi, da ni na pravem koncu prišel v nebesa. Bogme ta kraj ni Kurja vas. Bila je njegova površnost, ker ni vprašal angelja-kapitana za nebeški zemljevid. Tako se vendar ne potuje!

Lojz Mrdanc stoji ob križišču in se jezi sam nad seboj. Zmirom se je prepuščal slepi sreči in to bolezen je ponesel s seboj v nebesa. Vso večnost bo takole bolan. Milijon let — sto milijonov let! Aaaaah! —

Glej, Mrdanc, tam nekdo prihaja! Po do-

mače krevsa in popotno culo nosi na rami. Z leve strani prihaja. Tega vprašaj, morda ti on pove in pokaže pravo smer. Slepa sreča!

Res se Mrdanc napoti proti njemu. Tri korake pred njim obstane in radovedno gleda tujca.

— Al' s' ti Kranc? blekne oni, ki je tudi obstal.

— Da, da, zdravo, zdravo, prijatelj— Slovenec sem! Kako si me spoznal?

Rojak sname culo, ki jo položi na tla in se nasloni na palico, nato potegne pipico iz žepa.

— Kranca spoznaš povsod. Poznaš ti mene?

— Žal, osebno te ne poznam. Ali si bil kdaj v Ameriki? Vidiš, jaz sem danes zjutraj priletel iz Clevelanda, Ohio, a ne spominjam se, da bi te bil kdaj videl tamkaj.

— Nak, v Ameriki me ni bilo. Še tam me je manjkalo! . . . Poznajo pa me tudi v Ameriki, kakor sem izvedel tukaj; za to je poskrbel naš dobri rojak Louis Adamič. Da, precej sem poznan. Cankar me je razglasil po vsej domovini, drugi za njim pa po vsem svetu. Jaz sem hlapec Jernej.

— O vi ste tisti! — Kako sem vesel, da vas vidim v nebesih! Torej zdaj imate tisto svojo pravico, katero ste zaman iskali na zemlji . . .

Jernej vzame pipico iz ust, ki se mu skrije v grenkem nasmehu. Gleda in gleda Mrdanca, usta mu pa bolj in bolj lezejo narazen, dokler se ne razleže iz njega boleč krohot. Njegov sunkoviti smeh je kakor krik na smrt zabodenega — — —

— Oprosti, se odkašljeje Jernej, ti si prvi humorist, ki sem ga srečal med Kranjci v nebesih. Še eno takšno mi povej, pa umrem drugič od samega smeha. Ha, ha, ha! Ah, kar boli me v rebrih.

— Ne razumem vas, Jernej! krikne Mrdanc napol prestrašen in napol radoveden.

— Saj to je! Če bi ti razumel mojo zadevo, ne bi kvasil o neki pravici, ki me je čakala v nebesih . . . Veš, bratec moj iz Amerike, moja malenkost je neznansko zabita, ampak jaz sem maršal v primeri z maso zabitih kaprolov, ki se ščeperijo po tem nebeškem gnezdu. Danes sem prepričan, da se tu zbira zabitost vsega stvarstva! —

— Ali vključujete tudi našo naselbino?

—Tudi našo naselbino. Le pojdi tja pa boš videl kujone, kakor jih je krstil moj oče

Cankar. Vse tako kakor na zemlji . . . Kavarnе, oštarije, pijača, harmonika, vino in ženske, tepež — vse, samo pravice ne! Ej, moj Ivan Cankar ima prav!

— Saj res, kako pa on? Je tu med nami? In zadovoljen? Tako rad bi ga videl.

— Zadovoljen? Ha, ha, ha! Zadovoljen! Lahko ga vidiš, toda videl ga boš skozi — mrežo. Cankar je v špekamri. Pravica!

— Kaj? Cankar zaprt? Bože mili, kaj pa je storil? Ali je — ali je kaj ukradel?

— To pa ne! Cankar ni še nikdar nič ukradel, ne v življenju, ne tu. Ampak to je: Cankar je bil rojen upornik, živel je upornik in tudi v nebesih je upornik! Zato je zaprt. Noče preklicati neke svoje dunajske pesmi, tiste "bogokletne" — kakor pravijo — sklicujoč se na resnico in pravico. Ničesar ni preklical v življenju in zdaj tudi ne bo! — je izjavil. Prav ima!

— Čudne reči slišim, silno čudne, dragi moj Jernej. Ne vem, kaj bo, kako bo . . .

— Ali si tudi ti prišel po pravico v nebesa?

— Do zdaj se še ne pritožujem, a ne vem, kako bo. Pa povej mi, kam si namenjen, Jer-

nej? Culo imaš in popotno palico. Ali zapuščas slovensko kolonijo v nebesih?

Hlapec Jernej se spet bridko zasmеje.

— Da, zapustil sem kolonijo . . . Kaj bi med kujoni? In kam grem, vprašuješ. Bratec, jaz še zmirom iščem svojo pravico! —

— Še zmirom? ostrmi Mrdanc.

— Najrajši bi se iztrgal iz te zabite večnosti in se vrnil na zemljo s ponovnim življenjem . . . Kajti resnično ti povem: *Na zemlji mora priti pravica! Če ne bo pravice na zemlji — v življenju, je ne bo nikjer!* — Pozdravljen!

* * *

V znani pogrebniški stanici v Clevelandu nekaj zaropoče.

— Hej, Lojz Mrdanc, vstani! Kako je to, da spiš med krstami, krava kravasta! Kaj pa poreče tvoja stara? Ali je tu pri rakvah tvoja zakonska postelja? . . . Ta je pa lepa, hehehe! . . . Vstani, pravim. Na delo! Imamo novega mrliča; spet so enega rojaka potegnili iz jezera. Sicer pa, če te boli buča, izpij čašo "bromona." Drugikrat pa manj pij! —

Lojz Mrdanc debelo pogleda okoli sebe in široko, široko zazija.

Kako je tam na severu?

Leta 1935 je gospod H. P. Smolka v Londonu dobil nenavadno vabilo. Ruski poslanik v Angliji ga je prosil, naj pride na čaj, kjer bo navzoč tudi profesor Oton Juljevič Šmid, načelnik uprave severne morske poti.

Šmidovo ime je bilo takrat že znano v znanstvenih krogih. Eno leto pred tem se mu je bilo prvič posrečilo opluti severno Azijo z ladjo, ki je imela potnike in tovore. Gospod Smolka je z veseljem sprejel vabilo. Kupil si je zadnji zemljevid severne Azije in s tem v žepu odšel na sestanek, iz katerega so se nepričakovano razvili dogodki, opisani v nedavno objavljeni knjigi "40,000 AGAINST THE ARCTIC."

Ko je Smolka prišel do Kensington Palace Gardens, je vprašal: ali je to sovjetsko poslanstvo? "V vratarjevem obrazu" pravi, "sem lahko čital odgovor." "To je rezidenca lorda Rotšilda; Rusi žive v sosedni hiši." Človek si

lahko zamisli obraz vratarja, ki je užaljen, ker more kdo zamenjati rezidenco lorda Rotšilda s sovjetskim poslanstvom . . .

Smolka je bil predstavljen drju. Šmidu. Pričakoval je, da bo slišal romantične povesti o polarnih odkritjih, o razburljivih bojih na visokem severu, o najdbah in dosežajih znanosti v zadnjih nepremaganih skroviščih narave. Namesto tega je Šmid govoril o severu kakor je bil Rhodes govoril o južni Afriki ali kakšen pionir iz osemnajstega stoletja o Ameriki kot deželi bodočnosti in obljub. Podal je svojim poslušalcem sliko bogastva in lepote, krasnejšo od sanj, sliko, ki mora postati resnična sedaj, ko se je človek oborožil z zadnjimi tehničnimi izumi.

"Ljudje mislijo, da je sever puščava, ne sposobna za razvoj, brez koristi za človeštvo, nepregledna ledena samota. Temeljito se motijo. Mraz ni zapreka človeškemu bivališču.

Zimska temperatura na severu navadno ne pade izpod 40 st. F. pod ničlo. Take temperature so precej navadne v drugih krajih Rusije, kjer so že davno industrijska središča, v Ukrajini, v Uralu. Najnižje temperature se sploh ne najdejo v arktičnih krajih; točka največjega mraza je le 90 milj od ohotskega morja na daljnem vzhodu. Klimatični značaj severnih krajev se kaže v hladnih poletjih, ampak to se lahko potrpi. Celo rastline spoznavajo, da jih trajna sončna svetloba, ki ne pozna noči v času arktičnega poletja, odškoduje za hlad v avgustu. Krasne cvetlice rastejo na severu, vijolice, marjetice, potočnice, celo večje so kot tukaj, ker ne ustavlja njih rasti nobena tema. To velja tudi za naše zeljne nasade. Na severu dobivamo večje zeljnate glave kot ob Volgi. Ljudje po naših severnih mestih jedo svežo zelenjavo in povrtnine, ki jih sade na prostem in v rastlinjakih, paradižnike, kumare, retkev, karfijolo. Sedaj eksperimentiramo s pšenico in o vsem. (Medtem ko je bila knjiga v tisku, so dosegli s pšenico, ki jo križajo z neko divjo travo, presenetljive uspehe.) Naš zemljepisni položaj zahteva, da obračamo oči proti severu. Vse severno obrežje Azije je naše. To je naša edina neodvisna obrežna črta. Polovico Severnega morja imamo in 6000 milj obrežja tega morja. Tam je premog, olje, zlato, srebro, platina, nikel in mnogo drugih dragocenih rud pod ledom, izvrstne ribe in imeniten les — vse to bomo potrebovali.

Naša severna mesta se hitro razvijajo. Igarka, na primer, ima po leti 20,000 prebivalcev, trajno pa jih šteje dvanajst tisoč. Njih življenje se ne razlikuje zelo od življenja drugih Rusov. Gledališča imajo in kinematografe, plesišča in restavracije, otroške vrtce in klube. Leta 1935 jih je obiskalo 40 tujih ladij, ki so prišle po les.

Misliti moramo na kulturno delo med domačini teh krajev. Pred revolucijo so že izumirali. Sedaj se zopet množe. Rešili jih bomo. Ko dobe moderne metode in produkcijska sredstva, se dvigne tudi njih kulturna višina. Oni bodo bodoči gospodarji tega velikega ozemlja.

Vsi moški in ženske, ki so šli na sever, so glasno slave njega lepoto, lepoto barv, lepoto oblik — po zimi in po leti. Tam ni bolezní, v zraku ni kali bolezní, idealen je kraj za zdravilišča za jetične in za izletnike. Mi verjamemo besedi, s katero je ameriški raziskovalec Ste-

fansson označil te kraje, 'prijazni sever,' ampak ne le da verjamemo, v resnici se sprijateljujemo s severnim svetom, oživljamo ga in življenje znašamo vanj."

Smolka je bil skeptičen. Prevečkrat je že opazoval tako navdušenje, ki se je zdelo razumljivo, pa je vendar bilo pretirano, in tako se mu je zdelo, da je menda tudi Šmida njegov entuzijazem predaleč zapeljal, pa ga je vprašal:

"Gospod profesor, ali mislite, da bi našel človek, ki nima predsodkov, pa tudi ne strankarskega listka, ki je tujec v polarni znanosti, enako sliko, če bi obiskal tiste kraje?"

Hitro mu je Šmid odgovoril: "Zakaj pa ne greste in se ne prepričate sami?"

Kakšnih trideset ljudi je bilo v dvorani in — pravi Smolka — umakniti se nisem mogel. Prihodnje leto je bil v Moskvi.

Pr eden se je obrnil proti severu, je v Moskvi obiskal nekatere izvedence. Prvi med njimi ne more biti osumljen, da je boljševik. Bil je general Umberto Nobile, katerega so Rusi rešili, ko se je ponesrečil na severnem ledu.

On mu je dejal o ruskih letalcih: "Verjamem, da so sijajni v miru in v vojni. Možnost pravilnega letanja ob obrežjih Severnega morja med naselbinami severne Sibirije in otoki v Severnem morju je dokazana. Kar se tiče letanja preko tečaja, se mi zdi, da je to še nekoliko prezgodaj. Na vsak način je treba še dovolj radijskih postaj v najožjem krogu okrog tečaja in pristanišč za silo. V ta namen se mora ta kraj še bolje raziskati. (Takrat še ni bilo sedanje odprave na severnem tečaju.) Dognati bo treba, ali ni še kaj otokov bliže tečaju, ki bi lahko služili za postaje. Potem pa težave ne bode nepremagljive."

Vodopjanov, ki je prvi preletel kraj od Moskve do dežele Franca Jožefa, je dejal, da bo redno letanje preko tečaja mogoče tedaj, kadar bodo letala prikladna za letanje v stratosferi . . .

*

Iz Moskve je Smolka odpotoval v Krasnojarsk, kjer je centralna uprava severne morske poti. Kraj, ki se upravlja odtod, meri 772 tisoč četvornih milj, četrtno površine Zedinjenih držav. Tukaj so uradi in tehnična baza novih arktičnih zračnih črt in vsled tega se prebivalstvo zadnje čase zelo hitro množi. Za sedaj imajo te severne črte predvsem velik

strategičen pomen in so važne za kolonizacijo severnih krajev, ki bi bila brez njih nemogoča. Letala vodijo ladje in ledolomce, tudi neizmerno pomagajo ribičem, ki so prej včasih po cele tedne zapravili iščočii tulje, sedaj pa zvedo po radiju od letalcev, kje jih najdejo.

*

Na svojih potih je pisec knjige našel tudi razna domača plemena prav na robu Azije. Nekatera žive še povsem nomadično. Severni jelen je njih največje bogastvo, njih šotori so iz kože tega jelena, prav tako večinoma obleka, pokrivala, obutala in neštete druge reči.

V enem kraju, kjer so pristali in hoteli počakati, da se razbline megla, so jih domačini, ki so bili podobni Mongolom, vprašali, kdaj da pride zopet ladja in jim pripelje hrane in drugih potrebščin. "Prihranila nam je mnogo dolgega potovanja, odkar je začela prihajati predzadnje leto," so dejali. Severne jelene je po leti treba poslati visoko gor na sever, da se umaknejo komarjem, ki ožive, čim se v juniju začne zemlja odtajevati, in tedaj nimajo ljudje nobenih transportnih sredstev. Sedaj jim to ne dela več velikih skrbi, ker prihajajo "plavajoče trgovine," motorne ladje z moko, čajem, piškoti, sladkorjem in raznim orodjem z morja dol po reki in ljudem ni treba nič drugega kakor zamahati z rokami v znamenje, da potrebujejo kaj, pa se ladja ustavi.

Šest in dvajset različnih plemen živi v severni Aziji. Sedaj štejejo okrog sto petdeset tisoč duš, a nekdanj jih je nemara bilo nekoliko milijonov. Doma so v teh krajih in ne žele si drugam. Od nekdanj so imeli nekakšne plemenske svete in vlada jih je naučila, da jih izpreminjajo v sovjete. Dalje so jih naučili kolektivizirati svoje črede, kar baje ni bilo težko. Vpliv šamanov, poganskih duhovnikov, pa pada bolj in bolj, ker jih mladi člani, ki se vračajo iz šol, smešijo in kažejo, da žive le od plemenske nevednosti in praznoverja.

Kadar otroci dovrše domačo šolo, izberejo najbolj inteligentne in jih pošljejo v kakšno večjo sibirsko naselbino, kjer dobe več pouka v svojem jeziku in v ruščini. V vsakem oziru se jim daje prilika, da razvijajo svoje jezike. Listi izhajajo v samojedskem in jakutskem jeziku, mnogo ruskih listov pa ima nekoliko strani v raznih jezikih domačinov . . .

*

Bilo je proti koncu meseca avgusta, in od

polnoči do dveh je bila že tema. V tem mraku ni natančno opazil, kam da vodi njega in pilota deklet, ki jima je imelo pokazati, kje bo sta spala. Prišli so do neke ograje in tam jih je vojak z nasajenim bajonetom vprašal za proпуск.

"Zakaj naenkrat zahtevajo naše papirje?" je vprašal. Dekle je odgovorilo: ker je to jetniški tabor.

"Kaj bomo spali v ječi?"

Dekle se je nasmejalo na ves glas in pilot ga je podražil: "Kaj niste videli težkih verig, ki so jih nosili in straž s knutami, s katerimi so pretepali počasne jetnike na železniški progi?"

Smolka takrat še ni vedel, da so bili v kraju, kjer so gradili železnico od Dudinke ob reki Jenisej do Norilaska na tajmirskem polotoku, kjer so veliki rudniki.

Drugo jutro po zajtrku je vprašal upravnika:

"Ali bi bili tako prijazni in bi me povedli po taboru?"

"Žal mi je, pa ni mogoče," je upravnik odgovoril.

Mislil si je tako . . .

"Res nimam časa, ampak nič se vam ni treba bati," je nadaljeval upravnik. "Le pojedite in govorite ž njimi uljudno in ne vprašujte preveč o njihovi preteklosti, pa vam ne bodo nič storili. In ne fotografirajte, ker ni dovoljeno."

Šel je torej sam. V neki baraki ni bilo v spodnjem prostoru skoraj nič ljudi. Po lestvah je prišel v nekakšno podstrešje. Tam je bilo 26 mož, trideset do štirideset let starih, umazanih in nepočesanih. Bili so neprijazni in so vpraševali, ali ima kaj vodke. Zunaj so drugi ljudje s posodami v rokah čakali pred odprto kuhinjo na svojo gorko juho. Tam je našel deklet od sinoči, zaposleno v kuhinji. Vprašal jo je, kaj stori uprava z ljudmi, ki ostanejo v baraki in nočejo delati. "Nič," mu je odgovorila; "prej ali pozneje se naveličajo. Nekateri v enem tednu, drugi v enem mesecu. Malokdo izdrži vse leto. Ta ali oni bo prvič nemara delal le kakšno uro, ampak kadar začno, ne morejo več nehati. Z zaslužkom si lahko kupijo več hrane, tobaka in drugih reči . . . Potem je pa čas, da se ž njimi govori tako kakor razumejo. Temu pove upravnik, da je res talentiran, onemu da bi se lahko postavil z boljšim delom, velik kakor je. Dobiti morajo občutek, da je delo šport, pa

gre. In železnica napreduje." Tistim, ki se dobro obnašajo, se dovoli, da smejo poklicati svoje družine in tako nastajajo naselbine.

"Nič ni nenavadnega v tem severnem jetniškem taboru," pravi pisec; "kar mi je bilo novo, je velika in iskrena vera mladih upravnikov, da so res pionirji duš v puščavah duha teh tolovajev."

In njegov zaključek je sledeči:

"Doma sem zopet v Londonu. Za menoj je pot skoraj dvajset tisoč milj v carstvo bodočnosti. Dovedla me je k raznim ljudem. Mnogo

jih je navdušenih, polnih ljubezni in vere v svoje delo; nekateri se počutijo nesrečne ob enem največjih obratov zgodovine človeštva; večina jih je prijaznih in radi pomagajo, nekaj jih je ozkosrčnih in polnih predsodkov. Bilo je prav malo aventure tiste vrste, ki jo najdete v ceneni magacinih, ampak bilo je bogastvo romantike in vzpodbuje najvišje vrste. Videl sem veliko občino mož in žena, bojujočih se s prirodo, nosečih zastavo človeške zmage v svet, ki se je zdel do včeraj kot nepremagljiva divja puščava."

ZVONKO A. NOVAK:

Sonetni venec

(Posvečen mojima hčerkama Kseniji in Majdi.)

9.

Nesoč jih na višav širjave jasne
poet radosti v petje zлива, plače,
bodreč pozdravlja znanstva brazd orače,
in pesem vtaplja se v livade krasne.

Sovragov trma vneme ne ugasne,
si s kvasom vzhaja pek testo pogače,
živine ne zdravi obljuba krače,
požare silne iskrica uprasne.

Vrstic teh v zlati res ne bo obrezi—
ugovore že znane slišim glasne.
Al pisci redki so književni knezi,

pisanje vsako nikdar vsem ne hasne:
Naj vali le drve v vodovja jezi
moj čoln življenja čez čeri opasne.

10.

Moj čoln življenja čez čeri opasne
zažene se, v vrtincev past zaide,
potaplja se, lovi, na vrh spet pride,
premaga zmiije skritih sil modrasne.

Pa strah me zmage te je le začasne,
život obliva pot ko iz golide,

četudi vere v rimske nimam ide
in slične bedastoče gorostasne.

V bojazni tej preplašen se oziram,
živeti hočem, ko brezupen hiram
in pokončanja bližam se sekiram.

Kot sprave vodi, štiti svit brodarje,
naj mene pelje čez močvirno barje,
al v vihre srdu skrbno čuva, varje.

11.

Al v vihre srdu skrbno čuva, varje
blesteča rodnega svetinja kraja
popotnika s tečaja do tečaja,
ga v čednosti nad dogem vrpne sejmarje,

odganja slo gnilobe, greha garje,
uče na pota prava ga navaja,
v naporih s smelostjo srce navdaja,
od njega norih šeg podi smolarje.

Ga v sladke sanje plehke ne zaziblje. . .
Še preden dan k zatonu se nagiblje,
za goro gre, s polja hiti žanjica,

zelenih gajev obudi spomine,
predrami ga iz spanja dni davnine,
je v noči zvezda svetla mu vodnica.

12.

Je v noči zvezda svetla mu vodnica,
zaprt mu stan je vsak ko dom skopuha,
za njega prošnje so ušesa gluha,
kdor v bede stiskah se za druge vica.

Slepilna zlata večji del je žlica,
te gladka moti koža oderuha,
je raskava in trda skorja kruha:
Zunanost zanesljiva ni sodnica.

Prijatelj zavrtni nož prevare
globoko zasadi se, me potare,
zaupanje omaje, dušo stare.

Na preji pridno prede sojenica...
Skoz mrežo spletk pronikla zdaj pravica
dobrotno boža mi obupe z lica.

13.

Dobrotno boža mi obupe z lica
iz zemlje daljne vetrič šepetaje
in kot snežinka v zraku drgetaje
narahlo z njim zatrepeta meglica.

Neslišno se raztrne ko tančica...
Iz nje zadahne milo, ne žugaje,
poljub mi da, nasmeh še en brez graje,
in nič je spet srebrnih las ženica...

Ne zatemni obraz tvoj prej mi, mati,
ko zaloputne smrt z gomile vrati,
prerežejo nit diha Parke škarje.

Nad grobljo matere šumi breze...
Več butare ne čutim žalja peze,
in nada sije sij jutranje zarje...

14.

In nada sije sij jutranje zarje,
ko vence vigred vije, kite spleta,
zaklade zrnja, sadja nam obeta,
kozarje v reber zvabi in ovčarje.

Večeri tonejo... Rosi soparje...
Zavriska fant... Drhti ljubav razvneti...
Kresovi zagore v očeh dekleta...
Iz silhuet srebra gori ožarje...

Užugane strasti so besne v meni,
utešena vživanja slast mamljiva,
ugašeni so hlastni nje plameni...

Starosti okorelost stran odriva
z želj tihnih, upov polnimi prameni
kot bajni žar podoba vaji živa.

Magistrale.

Kot bajni žar podoba vaji živa
se razgoreva mi v srca okviri,
edina vseh uteh v gorja nemiri,
naslada sreče redke neskajliva,

ideje vzbuja, silo njih odkriva,
jim krila jader krepih vzpenja, širi
iznad globin, kjer tuga se šopiri,
in iz nižin, kjer bol je nezdržljiva,

nesoč jih na višav širjave jasne:
Moj čoln življenja čez čeri opasne
al v vihre srdu skrbno čuva, varje,

je v noči zvezda svetla mu vodnica,
dobrotno boža mi obupe z lica,
in nada sije sij jutranje zarje.

(Konec.)

Muhe spadajo med največje pokore človeštva, ne le te, ki letajo po naših hišah, nam lezejo po obrazih, padajo v juho, se pomešajo v sladkor in sitnarijo na vse mogoče načine, ampak tudi neštete druge vrste po hlevih, shrambah, gozdovih i. t. d. Zoprne so same po sebi, neznosne so, če grizejo, nevarne pa so, ker prenašajo razne bolezni. Umevno je torej, da so jih ljudje pobijali, kjer so mogli in da iščejo sredstev, kako bi se jih iznebili. Priznati pa je treba, da so vsi napori doslej ostali le malo uspešni. Iznašli so razne naprave, da jih po hišah in stavbah sploh laže love, strupe in pobijajo, ali do tega da bi jih resnično zatrli, je še neizmerno dolga pot, če bo to sploh kdaj mogoče doseči. Nekateri prirodoslovci tega nikakor ne verjamejo. Muhe se pojavljajo, če je toplota le nad 56.

stopnjo F., neznansko hitro in v ogromnem številu se množe, in težko jih je doseči tam, kjer se izlegajo. Zaradi tega bi postale človeku in živini vsaj tako nevarne kakor epidemije in vojne, če ne bi imele v prirodi sovražnikov, ki nehote postajajo človekovi zavezniki. Med te štejejo razne vrste ptičev, netopirji, ki pokončujejo nočne muhe in komarje, mravlje, ki dosegaajo mušje zalege, in pred vsem pajki. Nekatere muhe pa imajo tudi parasite, ki jih more. S tem seveda ni rečeno, da naj prepustimo ves boj proti muham tem živalim. Če jih ne bi tudi sami pokončevali, kolikor je le mogoče z direktnim uničevanjem in zlasti s snago, bi se kmalu tako razmnožile, da bi življenje v toplih mesecih postalo neznosno.

Pod površjem Nemčije

Praden je ameriški admiral Perry leta 1854 priplul v luko Uruga s svojimi desetimi ladjami in dva tisoč možmi ter podpisal prvo pogodbo s šogunom, je Japonska bila dežela skrivnosti, zaprta in neznana tujemu svetu. Dokler ni David Livingstone leta 1849 prodrl v kalaharijsko puščavo in odtod do viktorijskih slapov in dokler mu niso sledili drugi raziskovalci, je bila Afrika "temni kontinent", poln tajnosti in ugank. Še do konca zadnjega stoletja je bila notranjost Avstralije kljub stoletni angleški kolonizaciji obal zapadnemu svetu popolnoma tuja in o življenju domačinov v onih krajih je bilo več pravlji kot resničnega znanja.

Danes predavajo profesorji o teh krajih s prav tako trdnim znanjem kakor o Franciji, Skandinaviji ali Ameriki. Namesto tega pa so se pojavile druge skrivnostne dežele, ki so bile do pred kratkim tako natančno znane, da ne bi bilo nikomur prišlo na misel govoriti o kakšnih tajnostih. Diktatorske dežele v Evropi so sedaj polne ugank in skoraj nemogoče si je napraviti sliko o sodobnih razmerah in življenju v, recimo, nacijski Nemčiji. Dučejji in firarji imajo dovolj razlogov, da grade nevidne "kitajske zidove" okrog svojih dežel in ne dovolijo tujcem vpogleda v resnični položaj. Seveda, železnice vežejo še vedno fašistične dežele z zunanjim svetom in včasih črne in rjave srajce celo vabijo tuje zastopnike na svoje slavnosti, kakor na primer Hitler na zborovanje nacijske stranke. Ampak videti morejo le to, kar jim "totalitarci" hočejo pokazati, to se pravi, kar je v interesu njihove propagande. To pa je tisto, kar je za ostali svet najmanj zanimivo in bržčas najmanj resnično.

Neznansko težko je vsled tega izvedeti, kaj se res godi v Nemčiji in si napraviti sliko dejanskih razmer. In človek, ki je navezan edino na vesti iz nacijskih agentur in na trikrat cenzurirana poročila, se zaman vprašuje, kako je vse to mogoče. Kako naj se razume, da se je narod z visoko kulturo, narod, ki je imel tako diferencirano politiko, ki je postavljala opozicijo proti Bismarcku in Bethmanu Hollwegu in imel tabore s povsem različnimi

filozofijami in cilji, brezpogojno poklonil in vdal nacizmu, sprejel eno samo idejo in pokopal vsak protest. Kajpada, mnogo jih je zapustilo Nemčijo, ko so morali spoznati, da ne morejo doma nič opraviti proti sili. Mnogo jih je v ječah in koncentracijskih taborih. Ampak število teh znanih nasprotnikov Hitlerjevega režima niti od daleč ne obsega vseh onih, ki so nekdanje bili liberalci, centrumaši, socialisti ali komunisti in ki bi se bili, če naj verjamemo uradnim trditvam iz rajha, morali s kožo in dlako preleviti v pristne in prepričane nacije. Kako so se mogli tako temeljito izpremeniti? Göbbelsova in Göringova propaganda seveda razlaga ta čudež z razmerami, ki jih je nacizem baje ustvaril v novi Nemčiji, z razmerami, ki so po njihovih trditvah tako izvrstne, da so jih tudi prejšnji nasprotniki z veseljem sprejeli. Ampak tudi če bi razmere res bile tako krasne, bi ne razložile takega preobrata, zakaj opozicijski nagon v človeku je tako močan, da ne sprejme tako hitro sovražnih razmer tudi če so desetkrat boljše od onih, ki jih je sam zagovarjal.

Odgovor na te zagonetke je na koncu koncev precej enostaven. Položaj v Nemčiji v resnici nikakor ni tak kot ga Hitlerjevi slavo-spevi slikajo. Dognati se še ne more, koliko je v Nemčiji nezadovoljnosti in opozicije, ampak da živi, je neutajivo dejstvo. Med begunci v tujih deželah jih je mnogo, ki niso ušli iz gole strahopetnosti, ampak z namenom, da se bojujejo zoper tiranstvo tam, kjer je za tak boj vsaj nekaj možnosti. Oni imajo še vedno zveze s somišljeniki v deželi in dobivajo od njih vesti. Tudi tujim opazovalcem se ne morejo oči tako zavezati in ušesa zamašiti, da ne bi izvedeli vsaj nekaj tega, kar bi jim varuhi svastike radi skrili. Vsega ne morejo niti najbistrejše oči videti, ampak tudi to, kar opazijo, razkriva nekaj resnice, povsem nasprotne nacijskim trditvam.

Mogoče je, da je v vesteh, ki pridejo na ta način čez mejo, tuptam kakšna pomota. Ampak tudi če je le polovica zanesljiva, mora biti v deželi precej vulkanov in upanje, da se Nemci osvobodijo barbarizma in trinoštva, po-

staja opravičeno. Nemara izve svet v kratkem kaj več, ko je slavni pisatelj Thomas Mann z nekaterimi prijatelji začel izdajati v Švici nov obzornik "Mass und Wert" (Mera in vrednost). Izdajateljstvo ime je garancija, da se bo v tem časopisu čitala resnica.

Medtem pa je vredno zbrati nekatere vesti, ki se najdejo tu in tam in dajejo človeku misliti.

Tudi nezadovoljnejšem v Nemčiji je že davno jasno, da se Hitler mrzlično pripravlja za vojno, dasi se jim zadnje čase zdi, da zavlačuje bolj kot prej. Svoje nade so opozicijonanci raznih struj gradili prav na Hitlerjevi za-vojevalni politiki. Umovali so tako: Hitler hoče vojno in prej ali slej bo moral planiti vanjo. To je prav. Brez vojne ni upanja na odrešitev za narod. Poraz na bojnem polju prinese narodu priliko za revolucijo. Pripravimo se torej, da bo vojna v prid ljudstvu. — Zadnje čase se je to mišljenje izpremenilo. Povzročili so to dogodki v Španiji. Nemški opozicijonanci so na svoje začudenje spoznali, da se je ljudstvo, ki ni imelo nobene vojaške tradicije in militaristične sile, uspešno uprlo ne le Francovim izvežbanim četam, ampak celo njegovim skrajno militarističnim zaveznikom. Iz tega izvajajo, da bi bila tudi v Nemčiji revolucija mogoča brez vojne. Mogoče je, da se v tem motijo, zakaj v Španiji je ljudstvo imelo organizacijo in vladna moč je bila v njegovih rokah. Na vsak način pa kaže, da gredo sedaj opozicijonanci za ohranitvijo miru, ne da bi pri tem pozabili, da vodi Hitlerjeva politika vendar v vojno. Nadalje so utrdili, da je španski odpor postal mogoč le zato, ker so se združili vsi nasprotniki fašizma in to jih vodi do zaključka, da morajo tudi v Nemčiji za enkrat pokopati vse politične razlike in ustvariti nekakšno enotno fronto vseh onih, ki so nasprotni sedanjemu režimu brez razlike na cilje posameznih skupin. V tem smislu se vrši zблиževanje takih strank, ki ne bi v drugih razmerah nikakor mogle priti v en tabor. Katoliški center in socijalisti so že prej sodelovali, ko je po izgubljeni vojni bilo treba organizirati novo Nemčijo. V socijalnem programu imata obe skupini marsikaj skupnega in tako ni čudno, da se sedaj zopet zблиžujeta. Tema najmočnejšima skupinama se približujejo tudi komunisti, ki so se iz zgodovine

zadnjih let mnogo naučili, dalje liberalno malo-meščanstvo, ki spoznava vsaj nekatere pretekle zmote, in del protestantovskega prebivalstva, ki ga Hitlerjeva cerkvena politika razburja do skrajnosti. Tudi ta opozicija se ne more omalovaževati in dokaz, da spoznava to naciji sami, je nenavadno zavlačevanje procesa proti pastorju Niemöllerju, kateremu, tudi če se človek ne strinja z njegovimi nazori, je treba priznati pogum in požrtvovalnost.

Značilne so v tem oziru nekatere vesti iz raznih krajev in raznih krogov. Prva prihaja iz socijalno demokratičnih virov na Saksonskem, kjer je socijalizem vedno bil močan. To poročilo pravi:

"Razmotrivali smo nove možnosti s komunisti in na podlagi dogodkov v Franciji in na Španskem smo prišli do zaključka, da je demokracija edina rešitev. Najbolj odločilen je bil dokaz, da so široke plasti kmetijstva in meščanstva, vznemirjene vsled vedno težjih in grozečih gospodarskih razmer in zlasti vsled venomer naraščajoče vojne nevarnosti pripravljene bojevati se z delavci, da se vrže Hitler in ustanovi demokracija. Seveda bo morala biti zelo različna od demokracije Weimarske republike."

Druga vest prihaja iz katoliških virov na Bavarskem, kjer je vedno bil glavni tabor centra. Ta vest se glasi:

"Iz dogodkov zadnjih par let smo se naučili, da je demokracija edini sistem, v katerem se more vzdržati svoboda vesti. Naši nekdanji levičarski nasprotniki so se naučili, da ne more biti prave svobode, kjer ni svobode vesti. Prišli smo do zaključka, da moramo potegniti skupaj. Če ne storimo tega, poginemo vsi skupaj na klavrn način."

Ampak zdi se, da odpor ni le na popirju. Kolikor koli zatajujejo uradni krogi, prihajajo v javnost vendar vesti o stavgah, ki so pod nacijskim bičem nezaslišani dogodki. Od leta 1933 pa do septembra 1936 ni bilo v Nemčiji ne ene stavke, vsaj nobene da bi se bilo slišalo o njej. V zadnjih treh mesecih lanijskega leta pa je bilo zaznamovanih več kot sto štrajkov, in sicer:

V kovinskih podjetjih 46, v rudnikih 20, na stavbah 11, v tekstilnih tovarnah 6, v kemičnih delavnicah 3, v lončarstvu 4, v kamnolomih in opekarnah 10, v raznih 3.

Vzroki so bili sledeči: 26 slučajev, ker so hoteli znižati plače, 24 slučajev za zvišanje plač, 14 slučajev zoper priganjanje, 12 slučajev proti nadurnemu in nedeljskemu delu, 10 slučajev zoper odteganje plač za razne nacijske fonde, 4 zoper odteganje za "delavsko fronto" (t. j. prisilna nacijska organizacija), 5 za boljše in cenejšo hrano, 5 za boljše zdravstvene razmere, 3 za odstranitev vohunov.

V 62 slučajih so bile stavke popolnoma

uspešne, v 13 deloma uspešne, v 24 neuspešne, 4 so delavci sami odpoklicali.

Vse to seveda ne kaže, da je Hitler že pred padcem. Dokazuje pa, da se tistih 12 milijonov glasov, ki so bili še leta 1933 oddani proti Hitlerju in za republiko, ni kar izgubilo v nacijski poplavi in da opozicija dobiva pogum, ki se je zdel, da je mrtev v Nemčiji. Po tem se sme sklepati, da se vrne čas tudi za nemško ljudstvo.

C. G.

Nova Idrija

Moderna vojna ni le manevriranje in streljanje, ni le taktika in strategija, ampak je ogromna industrija. Treba je ustvarjati in ustvarjati, da se more uspešno uničevati in ubijati. Komaj je kakšna stvar na svetu, da ne bi morala na ta ali oni način služiti vojni. Vse seveda ni enako važno. Brez nekaterih reči se vsaj za silo izhaja ali pa se ponarede, druge pa so neizogibno potrebne in komur zmanjkajo, mora nehati moriti. Poznavalci pradavnih časov nam pravijo, da so se tudi v kamnitni dobi ljudje bojevali, dasi niso imeli ne pušk ne topov; ampak ti ljudje kajpada niso imeli kulture in ne bi bili nikdar razumeli čudovitih skrivnosti podmorskih bomb in mogočnih učinkov strupenih plinov. Mi živimo v dvajsetem stoletju, v dobi visoke civilizacije, prava, znanosti in industrije, poznamo kemijo in kosmične žarke, vemo, kako rabiti stroje za moritev in se poslužujemo za klanje vsega, kar je visoka kultura dala človeštvu na razpolago. To pa pomeni, da nam ne more zadostovati več to, kar je bilo dobro za Egipčane in Kartazane, za Hune in Tartare in da moramo imeti tisoč reči, o katerih se barbarom in divjakom niti sanjalo ni.

Med drugim potrebujemo živo srebro. O da, kam bi prišla moderna armada brez živega srebra? Ta roba je zelo koristna v miru, ne le v termometrih, kjer nam kaže, da smo preveč zakurili ali pa da je treba obleči kožuh, če ga človek ima, ampak na primer v rudništvu, kjer pomaga čistiti zlato in srebro, v lekarnah, kjer se rabi za neštivilna zdravila, v obmor-

skih in letalskih svetilnikih in še v mnogih drugih slučajih. Toda prav v sedanjem času, ko so po vsem svetu na dnevnem redu slavljene "jeklene kopelji" in "ognjene preizkušnje narodov", je živo srebro bolj važno za boj in zmago kot za vse drugo. Da se bomba razpoči, je treba živega srebra, če se pomeša z dušikovo soljo, se dobi najmočnejše razstrelivo. Nežtetim nalogam v vojni služi ta magična snov in zato je razumljivo, da se vse dežele ozirajo po merkurnih virih in da je Mussoliniju Idrija več vredna od Trsta in Benetk. In razumljivo je tudi, da je cena te potrebščine neznansko poskočila in utegne še poskočiti.

Največje zaloge živega srebra so v Almadenu v Španiji, kjer so producirali to reč že skoraj tri tisoč let. Toda v Španiji je sedaj nekaj, kar je na las podobno vojni in tujim državam je ta najbogatejši vir zaprt. Slovenska Idrija, druga zaloga merkurja na svetu, je v času svetovne vojne morala služiti centralnim silam in sedaj jo ima il duce v krempljih. Pa Italiji in njenim zaveznikom tudi to ne zadostuje in ves svet se ozira po drugih virih, katerih ni preveč.

Srečna Amerika ima tudi tega blaga. Ima ga v Kaliforniji v dveh rudnikih. Prvi je New Almaden, 20 milj zapadno od San Joseja, ali ta je bil že skoraj izčrpan, ko je Amerika vstopila v vojno. Drugi pa je 150 milj južno od San Franciska, skrit v obrežnem gorovju in imenovan New Idria. Ta rudnik je bil že zapuščen. Kakšnih pet let so bili rovi in predori mrtvi in v veliki čistilnici je bilo vse tiho. Se-

daj pa se dela na vse kriplje, gospod Herbert Hoover in njegov brat Theodore v družbi s senatorjem Sanborn Youngom in inženirjem Henry W. Gouldom pa računajo dobičke.

Ruda, iz katere se dobiva živo srebro, je cinober. V Novi Idriji je zakopan globoko v hribih in na dan ga spravljajo po ozkotirni železnici skozi predore in rove, ki so vsega skupaj okrog osemdeset milj dolgi. Na vrhu se potem dovaja po močnih kabljih do čistilnice, kamor se spušča po drsnikih v dolge jeklene cilindre, ki se obračajo približno po enkrat na minuto. Vroč zrak iz peči dviga temperaturo na več kot tisoč stopinj. V teh cilindrih se živo srebro loči od kamna in izpari. Par pride v posebno komoro, kjer se odpravi ves prah, in potem v vrsto železnih tub. Ko se ohladi, postane tekoče in pade v posode na dnu kondenzacijskih tub. Dodelano živo srebro se vlije v steklenice, katerih vsaka drži 75 funtov. Po vsem svetu se živo srebro meri in polni tako.

Nekdaj so imeli mnogo živega srebra v južni Ameriki. Ko so Inki vladali v Peruju, pred prihodom Špancev, so že kopali cinober

in ga predelavali v živo srebro v Huancaveliki. Španci so po osvojitvi dežele nadaljevali, toda leta 1789 se je jama zasula in pokopala 1800 rudarjev. Bila je največja rudniška nesreča vseh časov. Jam niso nikdar več odpri.

Živo srebro je blagoslov in kletev. Zdravnikom služi za zdravljenje raznih bolezni in za desinfekcijo, v drugih spojinah je pa moččen strup. Po mestih pomaga razsvetljavati ulice, na bojiščih pa mesariti živa teleša. Vrtnarji ga rabijo za steriliziranje semena, čebulic in krompirja, rudarjem pa kvari zobe. Pri družbi General Electric so zgradili kotel za turbine, v katerem rabijo par živega srebra namesto vode in ga vjamejo, ko je opravil svojo nalogo, tako da ga lahko zopet rabijo. Na tej podlagi grade sedaj lokomotivo za Železnico Union Pacific in z enako napravo so izvršili poizkuse na ladji ter računajo, da bi paroplovba lahko prihranila na milijone dolarjev s turbinami živega srebra. Če se to uresniči, napoči za živo srebro zlata doba in Nova Idrija se razvije v ogromno podjetje.

E. K.

Julkina zmota

(Nadaljevanje.)

2.

Težko si je zamisliti kakšno reč, razen če je zelo nenavadna, da je ne bi mogli kupiti v dobri ameriški veletrgovini. Julka je to vedela in se je, kadar ji je čas dopuščal, hodila šolat v take univerzalne prodajalne, ki so se ji začetkoma zdele kakor majhni svetovi. Prijetno je bilo gledati vsakovrstno blago in najrazličnejše predmete, o katerih včasih ljudje niti ne vedo, da so na svetu. Tam je lahko videla nove mode ženskih oblek in klobukov, najnovejše dragulje in imitacije, slišala je fonografske plošče, našla knjige, ki so pravkar izšle in neštete druge reči, katerih sicer ni mogla kupiti, pa je bilo vendar dobro, da jih je poznala—za vsak slučaj. Prihodnjič, kadar bo imela goste ali pa bo kam povabljena, bo znala kaj povedati.

Star Company je imela na osmem nadstropju novo pohištvo. To ni bilo nemarno skladišče miz in postelj, stolov in omar, ampak prava velikanska razstava, kjer so bile vse naokrog razvrščene popolnoma urejene sobe za različne namene in po različnem okusu, kopalne, kuhinje, terase, lope. Tu so bile spalnice za poprečne ljudi, za katere je treba imeti, kar zmorejo, ker jih je največ in torej tudi največ pokupijo, a druge, v katerih bi se navaden zemljan komaj upal dotakniti pravljeno čudovite postelje, obedovalnice, kjer so bile mize pogrnjene z dragocenimi čipkastimi prti in na njih nameščeni krožniki iz najfinejšega porcelana, umetniško izdelana srebrnina, steklenice in čaše kakor kristal, okraski za lepote žejne oči in svečniki iz arabskih bajk. Prav tako mora biti vsa namiznina razvrščena in če ne znaš tega, zaostajaš za svojim časom in gosti te lahko imajo za hribovca. Tukaj se lahko naučiš, kako se danes pravilno

obesijo in naberejo zavese na oknih, kako se posoda razstavi v stekleni omari, kako se pripravijo slaščice, da bodo priročne, kadar pride kava na mizo.

Cele dni lahko hodiš tu okrog in vsak čas opaziš kaj novega, kar si je treba zapomniti. In Julka je hodila in hodila in se učila. Želela je iz dna srca, da bi mogla urediti svoje stanovanje po najelegantnejših vzorih in globoki vzdih so se ji izvijali iz prs, ker je smela le sanjati o bodočnosti, za enkrat pa je mogla le premišljati, kako bi mogla s skromnimi Dolnikovimi dohodki ponarediti razkošje, ki jo je opajalo. Poslej bo morala biti na sredi njene mize vsaj vaza s cveticami in ker so sveže, zlasti po zimi, predrage, bodo morale pomagati umetne. In sveče bodo morale gorjeti. V salonu bo morala biti kakšna nova knjiga na mizi. Nekoliko senčnikov za električne svetilke mora narediti sama. Dol na petem nadstropju jih izdelujejo in imajo šolo za tiste, ki kupijo blago v tej prodajalni. Treba je pogledati. . .

"Gospod Jagodič! — Kaj pa vi delate tukaj? — Mislila sem, da zahajajo le ženske v take trgovine," je vzkliknila, ko je nenadoma srečala slikarja, prijatelja njenega moža. Jagodič se je nasmehljajal.

"Kdo pa naj kupuje za moškega, kar potrebuje, če nima žene? In če bi imel ženo, kako naj bi zahteval od nje, da mi najde prav tak čopič, kakršnega hočem?"

"O, ali mislite, da ženska ne more imeti umetniškega smisla?" je vprašala in nova, še ne popolnoma jasna misel se ji je začela razvijati v glavi.

"Mnogo žensk slika in kipari in piše in rezlja, ampak tudi slikarica bi šla menda najrajša sama izbirat svoje potrebščine. Pa kaj se tudi vi zanimate za naše mazanje?"

Razume se, da se zanimam. Kdo se ne bi? Po pravici povedano, začela sem se nekaj učiti, ampak morala sem žal opustiti, ker se je naša družina toliko selila, da bi bila morala v vsakem mestu na novo začeti!"

Embrijonična misel se je izmotavala iz gosenične preje. Slikarstvo—drugi se nauče, zakaj se ne bi ona? Tedaj bi kaj veljala. Sama bi bila nekaj, ne le žena svojega moža. . . Razgovor se je nadaljeval, a bila je previdna, da je mojster ne bi vjel v neznanju. Naposled ga

je vprašala, ali bi mogla videti kaj njegovih slik, preden odpotuje po deželi, kjer se je hotel poučiti o ameriškem slikarstvu in, če bo kaj sreče, prodati par svojih slik. Lahko ji pokaže, kar ima s seboj, ampak vse je v njegovem stanovanju. Nerodno je vlačiti slike okrog.

Seveda, seveda, saj smo moderni ljudje. Nič hudega ne more biti v tem, če pride žena, ki se živo zanima za umetnost, k slikarju. Tako je, kakor če bi šla v galerijo. Njen so-prog je, hvalabogu, razumen mož. Jagodiču se je zdelo, da tega sploh ne bi bilo treba naglašati, ampak take misli ga niso dolgo motile in domenila sta se, kdaj da ga obiše.

Preden je šla tja, se je ustavila v javni knjižnici in prečitala v enciklopediji poglavje o slikarstvu. Marsikaj ji je bilo nejasno, nekaterih reči, ki jih je pričakovala, ni našla, zdelo se ji je pa vendar, ko je prečitala vse, da ve sedaj precej o umetnosti in da sme govoriti o njej. Z Jagodičem ni bilo težko. Pokazal ji je svoje slike tako, da so dobile kolikor mogoče dobro luč in zapomnila si je, da je to važno. Razlagal ni mnogo in tudi tako ni govoril, kakor da bi ona morala delati izpit. Čutila se je olajšano in začela vpraševati to in ono z namenom, da izve kaj o tehniki a da on ne bi opazil, za čem da gre. Njegovi odgovori pa so bili priprosti kakor njegov značaj in nič se mu ni zdelo čudno, da je hotela videti njegove barve in čopiče in vedeti, kakšno platno rabi in kako riše svoje skice. Ko se mu je začela zahvaljevati, je zamahnil z roko in dejal, da ga veseli, kadar vidi, da so se ljudje začeli zanimati za umetnost, ker umetnik dela za ljudstvo in zato želi, da bi ga razumelo.

Julki pa ni bilo dovolj, da bi razumela. Začela je zahajati v muzeje in galerije, videla, kako so začetniki kopirali slike starih mojstrov in jih je opazovala po cele ure, pa je včasih skoraj obupala. Toda v njej ni bilo, da bi se kar vdala. Slučajno je zašla v prodajalno, kjer so bile razstavljene slike nekaterih takozvanih modernistov in tam ji je srce zopet vzklopelo. Nekatere umetnine so se ji sicer zdele prav tako težke kakor one v velikem muzeju, druge so ji bile kratko malo nerazumljive, ampak nekaj jih je bilo, ki jih pač ni znala razlagati, ki pa so bile videti tako lahke, da bi jih—o tem je bila prepričana—sama lahko naslikala.

Dva meseca pozneje ji je Dolnik povedal, da je povabil nekoliko prijateljev na večerjo, med njimi mlada zakonca, ki sta pravkar prišla iz Evrope. Julka je pospravila po hiši, razmestila pohištvo, da je bilo videti kakor drugo stanovanje, kupila dve ceneni vazi, ki pa sta se ji zdeli nenavadni, položila v "salon" knjigo ameriškega pisatelja, katero je kritika zelo pohvalila in skuhala večerjo kot je najbolje znala. In ko so gosti prišli, so našli na mali mizici kakor slučajno pozabljeno mapo s sličicami v vodnih barvah. Jagodič je bil takrat že na poti po Ameriki.

Dolnik se je na vso moč začudil, ko so gostje začeli razgledavati slike. Debelo je pogledal in vprašal: "Kaj — kaj je to tvoje? Ali si ti to naredila?"

Nemarno je nagnila glavo in odgovorila: "Oh da. Nekaj malenkosti. Ni vredno, da se omeni. Kako sem mogla pozabiti to na mizi!"

"Glej, glej, glej, pa mi nisi nikdar povedala. Umetnico imam za ženo pa nisem vedel."

Objel jo je in poljubil pred vsemi in videti je bilo, da je bil srečen kakor otrok, kadar dobi igračo, po kateri je dolgo na tihem hrepenel. Ko so prijatelji hvalili delo, ga je to pri srcu bolj božalo, kot da je šla hvala njemu.

Bil je lep večer. Vse je obšla dobra volja, vsi so se čutili domače, razgovor je gladko potekal, nič prisiljenega ni bilo in novima prišlecema so se svetile oči. "Komaj sva stopila na suho v Ameriki, pa prideva v tako krasno družbo," je vzkliknila gospa Tornova; "povedati vam moram, da sem nekoliko praznoverna in ta začetek smatram za dobro znamenje."

Njen soprog se je nasmehnil. "Jaz sem svobodomislec, ampak tvoje praznovanje lahko prenašam. Kdor pride v sedanjih časih iz Evrope v Ameriko, se oddahne, kdor pride iz Italije, mu je kakor da je ušel iz ječe, a če pride v tako družbo, mu je kakor da je prišel v raj."

Torn je bil inženir, znal je dobro pet jezikov, poznal mnogo literature, zabavno je govoril in kmalu se je vsem prikupil. Njegovo ženo je bil Dolnik poznal še kot majhno deklico v domovini in tako ni zmanjkalo snovi za pomenke in šale. Ko se je družba razšla, se je že skoraj "šajnalno gor prek Ljubljane..." A nikomur ni bilo žal zamujenega spanca.

V Rikovi duši je še drugo jutro pelo.

"Pa da mi nisi nikdar povedala, da slikaš!"

"Kaj bi," je odgovorila, "saj sama ne vem, če je kaj vredno. Zabava me, zato ne morem pustiti, ampak to ne pomeni, da res kaj znam."

Zabava me, zato moram slikati, je bil dejal Jagodič. Zapomnila si je te besede. In Dolnik je pokimal.

"To je dokaz. Jaz ne razumem slikarstva, vem pa, da mora pravi umetnik čutiti nagon. Če ga čutiš, mu moraš slediti. Ha! Mogoče da pridejo tvoja dela še danes ali jutri na umetniško razstavo in dosežejo nagrade."

"O tako govoriš, ker sem tvoja žena. Če bi katera druga to namazala, bi bil gotovo bolj kritičen." Ampak v srcu je mislila drugače.

Predmestje, v katerem so živeli, je prišlo v tisti štadij, kjer je hotelo kaj šteti. Vsak kos mesta, ki je na kakršen koli način ločen od drugih, bi rad veljal za posebno občino z "individualnim" značajem. Imeti mora svojo šolo, par crkva, postajo podtalne železnice, nekoliko klubov in svoje lastno "socijalno življenje". Brez velikih težav so dobili podružnico javne knjižnice in bivša učiteljica Mrs. Torri-son se je trudila, da bi iz nje naredila nekakšno kulturno središče. Dolnik je poznal njenega moža in enkrat, ko sta se menila o ambicijah knjižničarice, za katere se soprog ni baš navduševal, ga je vprašal, kaj bi gospa mislila o kakšni majhni slikarski razstavi.

"Kar ž njo govorite," je odgovoril Torri-son. "Če jo zalotite o pravem času, bo vaša z dušo in s telesom. No, vsaj z dušo. Še iz mesta privleče par žensk, ki ne vedo, kako bi ubijale čas, in prepričana bo, da je res storila kaj velikega za kulturo."

Ves sarkazem je šel mimo Dolnika. Prilika se je pokazala, da se vlije njegovi ženi več poguma v žile in več samozavesti v dušo in njegova dolžnost je, da porabi to. Začetek je sicer skromen, ampak z začetki je sam imel toliko izkušenj, da ga to ni motilo. Čez dober mesec dni so poplavila vse predmestje vabila, "Pod pokroviteljstvom lokalne knjižnice priredi gospa Dolnikova razstavo nekaterih svojih slik. Vsi prijatelji umetnosti so dobrodošli. Navdušujmo svoje domače talente. Naša naselbina gre naprej."

Gospod Torrison je imel prav. Njegova žena je delala kakor za plačo in razstava je imela uspeh. Lokalni list sosednjega, starejšega predmestja, ki se je smatralo za neko središče vse okolice, je poročal o velikem zanimanju domačih prijateljev umetnosti, naštel po imenu najuglednejše obiskovalce in dodal, da kažejo razstavljenе slike mnogo smisla za modernizem in individualnost umetnice.

Po tem uspehu so se odprla mnoga sicer nevidno ali strogo zastražena vrata Dolnikovi gospej in njenemu soprogu. Ker pa je bil on ob časih čajank navadno zaposlen, je morala večinoma njegova žena prevzeti breme socialne reprezentacije. Nosila ga je pogumno in brez najmanjšega znamenja slabosti.

* * *

Julka je že davno opazila, kako visoko cenijo vsi prijatelji njenega soproga. Včasih ji je žena tega ali onega čestitala, da ima takega moža, ki ima znanja in sposobnosti dovolj za kaj resnično velikega in povrh tega zlato srce. To ji je na eni strani laskalo, ker je bil vendar njen mož, nekaj zavisti podobnega se je pa le rinilo vmes. "Moderna žena noče biti le soproga svojega moža. Sama mora kaj veljati." Besede niso dobile glasu, ali nekaterim ženskam se je zdelo, da slutijo po nekem neznanem čutu, kaj se godi v njeni duši.

Enkrat se ji je izmuznil vzklík: "Lahko bi bil kaj velikega. Pa zakaj ni?"

Tovarišica jo je potolažila: "Človek ni tako velik kakor kaže njegova služba. Na tem svetu so na mnogih najvišjih mestih pritlikavci. Še večji je, če ostane v nižini tak, kakršen je."

"Saj ne mislite, da dolžim njega?" se je ustrašila. "Ampak krivično je."

V svoji hiši in pri prijateljih je bilo vedno tako, prijetne, neprisiljene zabave, vselej kaj zanimivega in splošno spoštovanje Dolnika se sicer ni kazalo v besedah, celo v vedenju ne, ampak se je tako čutilo kakor da bi bilo zapisano na vseh stenah.

Toda Julka, ki je bila že doma v boljših hišah, je bolj in bolj opazovala, da ni bilo vse prav. Riko se ni obnašal, kakor je navada v krogih, v katerih poznajo pravila. Nikdar mu ni prišlo na misel, da bi so dal skrojiti večerno obleko. Pri mizah je bilo včasih vse narobe z vilicami in noži. Ona je vse položila, kakor je

bilo predpisano, na mizo je dajala jedi po vrsti, on pa je zamenjaval krompir s solato, rabil male vilice za pečenko in točil vino v čašo za vodo. Doma ni nihče pazil na to. Nekateri so se sami vedli kakor bohemijeni. Res da je nekdanja sama smatrala Greenwich Village za središče vse romantike, a to je bilo takrat, ko ji je bila ta vas oddaljena kakor severni tečaj in je mislila, da žive tam sami geniji. Sedaj pa je začela spoznavati resnični svet in ne sme se zgoditi, da bi se morala sramovati manir svojega soproga.

Njena dolžnost je bila obvarovati ga tega in enkrat ga je opozorila na pomanjkljivosti, ki se odpravijo brez težav. On pa je to smatral za šalo. "Ne verjamem, da bom kdaj povabljen v Belo hišo, in če bi me doletela ta nesrečna sreča, bo dovolj časa, da si naročim frak."

"Frak ni vse," je vztrajala ona. "In če hočeš naprej, se moraš tudi ti pokazati v krogih, kjer odločajo. In tam moraš nastopati, kakor da si bil rojen princ."

Udaril se je po kolenu in zasvetilo se mu je v očeh.

"Sedaj vidim, da si dobre volje. A povej mi, kako bi bil srečal tebe kot princ? Jaz si ne želim, da bi bili naredili lutko iz mene in ti si ne moreš želeti, da bi imela avtomata z monoklom za moža. In tisti krogi, kjer misliš, da odločajo? Kaj naj bi z menoj? Ne beli si glave s tem, dovolj skrbi boš imela, če hočeš postati velika umetnica. Menda se ne boš sramovala svojega moža, kadar boš slavna. Takrat sploh nihče ne bo gledal ne na tvoje ne na moje manire."

Za enkrat ni opravila nič. Ampak puško položiti v koruzo ni bila njena navada. Če ne bi imela sama bodočnosti pred seboj, bi bilo drugače. Ampak sedaj, ko se ji je začel odpirati svet—po njeni lastni zaslugi—in ji prihaja življenje nasproti, ne sme dovoliti, da bi se ji mož pogreznil v mlakah. Ž njo mora navzgor, sicer bi jo utegnila napasti druga misel, kateri mora zapreti vse duri, kateri ne sme niti dovoliti, da bi se porodila, misel, da potrebuje drugega moža. Ne, tako daleč ne sme priti, nikdar ne. Torej si mora vzgojiti svojega moža po svojem spoznanju in po svoji potrebi.

(Dalje prihodnjič.)

Liberija

Razen Egipta, ki je pred kratkim dosegel neodvisnost od Anglije, je v Afriki le še ena dežela neodvisna. Vse druge so last, ali pa "protektorati" raznih evropskih držav. Po imenu je pač tudi Etiopija še samostalna, zakaj razen par fašističnih vlad niso druge države priznale italijanske aneksije. Toda to nepriznanje ni Etiopiji doslej nič pomagalo in dejansko dela Mussolini tam, kar hoče.

Liberija pa je priznana kot neodvisna republika. Najti jo je na zapadnem obrežju med angleško kolonijo Sierra Leone in francosko kolonijo Nigeria na vzhodnem jugu, nekoliko stopinj nad ekvatorjem. Površine ima dvakrat toliko kot Švica in prebivalstvo cenijo na približno dva milijona.

Odkrili so ta kraj baje francoski trgovci iz Dieppa v 14. stoletju, toda do 17. stoletja se nihče ni zmenil zanj in takrat niso imeli Francozi nobenih dokazov, da bi imeli kakšne pravice. Večje zanimanje za ta kraj pa je nastalo šele v začetku 19. stoletja, ko so v Ameriki nekateri nasprotniki sužnosti hoteli dati osvobojenim črncem priliko, da se naselijo v Afriki, odkoder so jih bili roparski trgovci pripeljali v Ameriko. Prvo tako naselbino je ustanovil beli Amerikanec Jehudi Ashmun med letom 1822 in 1828. Dve naselbini, ki sta precej dolgo obstojali vsaka zase, sta bili Liberija in Maryland. Liberija se je leta 1847 razglasila za neodvisno republiko in v letih 1848 in 49 jo je večina velikih držav priznala. Leta 1857 se ji je Maryland pridružil. Največ ameriških črncev, osvobojenih ali ubeglih sužnjev se je naselilo v tem času. Pozneje jih je prišlo iz Amerike le kakšnih dva do tri tisoč.

Ti naseljenci so pravi gospodarji v deželi in so večinoma postali tako ošabni, da prezirajo domačine, ki so razdeljeni v kakšnih 30 plemen s svojimi poglavarji in žive v notranjosti dežele. Kakor koli so ameriški črneci trpeli v sužnosti, so se vendar nekoliko navzeli bele civilizacije, a je večinoma niso mogli dovolj prebaviti, tako da je ostala le povlaka. Bile so tudi izjeme med njimi, na primer dr. E. W. Blyden, ki je napisal več

dobrih knjig o zamorskih vprašanjih, predsednik J. J. Roberts, ki je zastopal svojo deželo v težavnih razmerah, in predsednik Arthur Barclay, ki je prišel z Barbadosa in je mnogo storil za boljšo organizacijo državnih poslov in za domačine. Sicer se ameriški črneci oblačijo in obnašajo precej kakor belci, nekateri so odvetniki, uradniki, političarji, učitelji ali duhovniki, vsako ročno delo pa prepuščajo domačinom. Gospodarstva pa niso znali dvigniti, trgovine niso razvili, železnic nimajo in komaj petdeset milj ceste je dobre za avta.

Začetkoma niso belcem dovolili, da bi kupovali zemljo. Zadnja leta pa so nekaterim dali koncesije. Najvažnejša je ta, ki jo je dobil ameriški kralj pnevmatike Harvey Firestone za kultiviranje gumija. Vse delo v teh gozdovih opravljajo domačini, ki nimajo pojma, koliko je vreden denar in se torej zadovoljujejo z malenkostnimi plačami.

Za kulturno povzdigo in zboljšanje življenja domačih plemen se je zelo malo storilo. Potomcev ameriških črncev je kakšnih 15.000 in kakšnih 30.000 domačinov si je pridobilo nekaj civilizacije. Vladajoči razred pa ne mara, da bi se to število preveč pomnožilo, ker se boji konkurence. Iz misijonskih šol prihaja večinoma proletarijat, ki se je odtujil svojim plemenom, v vrste "aristokracije" ga pa ne sprejmejo. Kar je poljedelstva, je še vedno tako primitivno, kakor je bilo pred 300 leti. Zdi se pa, da se v gumijevih nasadih razvija nov proletarijat, katerega s časom ne bo mogoče tako krotiti, kakor so doslej krotili vsak najmanjši upor zanemarenih domačinov. Takrat pride resnična civilizacija tudi v Liberijo.

Noblove nagrade so v Nemčiji prepovedane. Razlog je ta, da je lani dobil nagrado za mirovno delo von Ossietzky, katerega sovražijo fašisti, ker ne trobi v njihov rog. Namesto tega so uvedli Nemške nacionalne nagrade in prvo je dobil dr. Alfred Rosenfeld za njegovo obnovev starega nemškega poganstva, ki seveda izključuje krščanstvo in židovstvo in spravlja stare nemške bogove na dan. Naciji so mu lahko dali nagrado, ampak med Nemci jih ni mnogo, ki bi sprejeli to smešno, davno pokopano malikovanje.

Sport v Rusiji

Da se Rusija izpreminja, se lahko opazuje v nogih rečeh. Eno takih zanimivih znamenj je sport. Če je bila Anglija prva, je nedvomno Amerika druga domovina sporta, ki se je tukaj razvil skoraj do fantastičnih dimenzij in v mnogih slučajih na žalost izgubil svoj pravi značaj s tem, da je postal predmet kupčije, kar pa je seveda v kapitalistični družbi skoraj neizogibno. Ali kar se tiče obsežnosti, ne zostaja ruski sport danes niti za Ameriko in v naglosti razvoja prekaša vse druge dežele.

V dobi carizma je bil sport v Rusiji komaj znan. Za ljudske mase ga enostavno ni bilo. Revolucija, s katero je prišlo mnogo zapadnih idej v deželo, je vse to temeljito izpremenila. Leta 1926 je bilo v sovjetski zvezi že šest sto tisoč oseb, ki so se bavile s sporti. Leta 1930 je Stalin podpisal naredbo, po kateri se je organizirala telesna vzgoja in danes je v Rusiji dva milijona aktivnih sportnikov. Profesionanci, ki jih imamo pri nas, so tam neznani, ker se s sportom sploh ne more trgovati. Vso fizično vzgojo vodi poseben svet, ki šteje 80 članov in sodeluje z delavskimi sindikati, kmečkimi zadrugami in armado. Pododbori so v vsaki republiki in ti imajo zveze z lokalnimi odbori dol do tovarniških svetov, ki jih volijo delavci sami.

Ni dvoma, da ima vladno zanimanje za sport v sedanjih razmerah namen vzgajati sposobne vojake, ker čutijo sovjeti nevarnost od vseh strani. To je razvidno iz dejstva, da

sodeluje armada v veliki meri z odbori. Dalje pa kaže to tudi izpit, ki ga napravijo vsi člani sportnih organizacij, kadar mislijo, da so zreli za "P. T. D.", to se pravi, da so sposobni za "delo in obrambo." Ta izpit ni malenkost. Na primer, dirka na sto metrov daljave mora biti izvršena v 14 sekundah. Ročno granato je treba vreči na 35 metrov daljave. Na smučeh je treba predrsati 10 kilometrov brez napeke. Petdeset metrov je treba preplavati s puško v roki. Dalje so izpiti v pravilni in hitri rabi maske zoper strupene pline, v jahanju, streljanju, v čitanju map, v dajanju prve pomoči v slučaju nezgod, i. t. d.

Tisti, ki napravijo izpit s popolnim uspehom, pridejo lahko v nadaljevalne šole v Moskvi ali v Leningradu, da se izobrazijo za učitelje v šolah, tovarnah in v rdeči armadi. V samem Leningradu je sedaj okrog 250.000 aktivnih atletov, od katerih je 28 tisoč že leta 1934 napravilo izpit.

Mladine ni treba nič siliti, ker se fantje in dekleta javljajo v takem številu, da v nekaterih krajih komaj zmagujejo pouk. Vaje so se razširile povsod, po evropski in azijski Rusiji in nomadska plemena po severni Sibiriji se pri sportnih igrah tako navdušijo, da imajo učitelji včasih težave s pomirjanjem duhov, ker udeleženci pogostoma pozabijo, da gre le za igro. V nekaterih krajih so domačini izumili tudi nove igre, ki so na zapadu neznane, ali pa so morda le modernizirali stare in v nekaterih slučajih že skoraj pozabljene igre.

Zdravniški svet. Neki ameriški list piše: "Pravijo, da ima Mussolini lahak napad gripe. Če ne ve, kaj storiti za prehlad, mu svetujemo, da naj krepko telovadi, tako da se dobro spoti, potem naj popije bokal ledene vode in sede na močan prepih."

V "starem kraju" ni bilo nič nenavadnega, če so se drugi Kranjci norčevali iz "Rajbenčanov." Gorenjci oponašali Dolenjce, oboji pa se smejali štajercem, dasi navadno nihče ni mislil nič hudega pri tem. Ni bilo tako le v našem ožjem krogu. Često je kak Hrvat, ki je lomil najbolj grapavo kajkavščino, podražil Slovenca zaradi njegovega "smešnega" jezika, a "vražji Kranjac" se mu je navadno odrezal na svoj način, in potem sta šla skupaj "enega popit."

Severni Italijani se spakujejo južnim, Napolitanci pa trdijo, da je njihovo edino italijansko mesto.

Med Prusi in Bavarci je vedno bilo zabavljanje, Berlinci in Dunajčani so si vzajemno "korenčka strgali," a Švabi so pomilovali vse.

Zdi se pa, da se take reči ne gode le v stari Evropi. V New Yorku so pred kratkim odprli neki testament in našli v njem med drugim sledeče: "Tudi izrekam resno upanje, da poskrbi Bog v bodočnosti za Chicago, da bo moglo živeti tako, da pozabijo ljudje na njegovo zanikrno preteklost in ničevno sedanost." New York pa je ta testator imenoval "najbolj čudežno mesto na svetu."

Drugega mnenja je očitno bil trgovec v Filadelfiji, ki je zapustil 120.000 dolarjev, katerih obresti naj bi se plačevale njegovi vdovi s pogojem, da preživi vsako leto osem mesecev v Zedinjenih državah," a bivanje v New Yorku se ne sme smatrati za bivanje v Zedinjenih državah."

Nacijska filozofija

Prava nemška glava v sedanjih časih je silno zmešana. Prava glava mora seveda biti nacijska. Gospodje hitlerjevci smatrajo sami sebe za nenavadno bistrumne, s čimer pa nikakor ni dokazano, da so res taki. Pred kratkim so v svojem zunanem ministrstvu obnovili šesti oddelek, ki je nekdanj imel nalogo služiti nemški kulturi. Sedaj je dobil enak namen, toda na vse širši podlagi, ker je kultura v Nazilandu dobila vse drug pomen. Služi naj nemški propagandi po deželah izven Nemčije. Načelnik tega oddelka je Ernest Wilhelm Bohle in mož se je z vso "resnobo" lotil dela, ki naj bi spravilo Nemce po vsem svetu pod Hitlerjevo komando. Na konferenci v Stuttgartu je dejal: "Kdor koli živi v tujini, mora v prvi vrsti delati v službi domovine." Za domovino mora kajpada vsak Nемеc smatrati Nemčijo, tudi če je nikdar ni videl, če so njegovi pradedje bili rojeni drugod in če mu je dežela svastike tuja kakor Patagonija.

Göring je naslovil te inozemske Nemce takole: "Vi Nemci, ki živite v tujini, imate pravico in dolžnost, da se imenujete Nemce in nacijske "socijaliste". Vi ste služabniki domovine. Nemški nacizem je svetovna filozofija."

Krasna filozofija! Če bi to smelo veljati za Nemce, bi logično moralo veljati za vse narode. Kakšno sliko bi dobil svet, če bi Poljak ali Francoz v Nemčiji moral delati za vladno deželo svoje narodnosti, Jugoslovan na Angleškem za režim v Beogradu, Egipčan na Ogrskem za kralja v Kairu, Rus v Avstraliji za Stalina, Kanadec v Siriji za vladno v Ottawi, Anglež na Bolgarskem za kralja Georga i.t.d., po vsem svetu? Ne da bi vsak storil kaj za svojo narodnost, ne da bi se zanimal za razmere v deželi, v kateri je bil rojen, ne da bi gojil svoj jezik. Vse to se lahko godi, ne da bi komu kaj škodovalo. Ampak gospod Bohle zahteva, da smatra vsak Nемеc nacijsko vladno v Berlinu za svojo vladno, da sprejema in sluša njena povelja in ji služi za vsako ceno v vsakem slučaju.

V glasilu nacijske stranke "Stuttgarter Kurier" je čitati sledeče: "Naš namen je,

spraviti Nemce v Zedinjenih državah nazaj v plemensko enoto in skupno vero vseh Nemcev. Za to je potrebna duševna in intelektualna reforma Amerikancev nemškega rodu v soglasju z modelom, ki jim ga daje domovina... Tedaj se bo vrgel nemško ameriški vpliv pod našim vodstvom na vago v bližajočem se boju za prepodob Amerike. Ti nemški Amerikanci so pripravljene vstopiti v boj in nastopiti svoj prostor v političnem življenju, da morejo izvršiti odločilen vpliv na novo Ameriko."

Da imajo nemški fašisti svoje postojanke na vseh koncih in krajih, ni nič novega. In povsod kale mir. Ampak setev ne gre več tako v klasje, kot se je nekdanj zdelo. V Rumuniji je bilo nekaj časa videti, da bo "Železna garda" vsak čas zavlada v Bukareštu, danes pa so ti fašisti že precej na tleh. S svojo propagando so bili začeli v Švici, a daleč niso prišli. Celotna domača fašistom v demokratičnih deželah ne cveto več rožice. Na Angleškem ima Sir Mosley same bridke izkušnje med ljudstvom, v Belgiji je "reksizem" skoraj propadel, v Franciji se fašisti prve in druge sorte komaj upajo na dan. Hitlerjevci imajo torej zelo slaba očala, če prihajajo v teh časih na dan s svojo "filozofijo".

V času svetovne vojne se je Viljem zelo zanašal na "svoje" rezerviste v Ameriki, a koliko pomoči je dobil kljub vsej siloviti propagandi njegovih agentov? Po čem računa Hitler, da bo srečnejši?

Pa vzemimo, da bi nacijska modrost mogla biti uspešna. Kaj malo je narodov oziroma vlad, ki bi prepustile vso propagando Nemcem. In lahko si je zamisliti krasni dirindaj, ki bi nastal po vsem svetu, če bi po vseh deželah vstajale skupine, prisegajoče zvestobo vsakovrstnim tujim vladam in slušajoče najnasprotnjša povelja. Niti anarhija se to ne bi moglo imenovati, ampak kompletna blaznica.

Seveda, hitlerjevci še vedno mislijo, da se lahko zgode čudeži po vsem svetu, kadar začno zopet rjoveti o komunistični nevarnosti. Nemci, nacijski Nemci, kajpada, prepodob vse narode. Vsi "preporojeni" narodi izvolijo Hitlerja za svojega voditelja—z neomejeno

močjo—in si prišijejo svastiko na zastave. In ves svet postane nacijski. . .

Kogar hočejo bogovi pogubiti, ga udarijo z blaznostjo—pravi star latinski pregovor. Le zmedeni možgani morejo zasnovati take nore načrte in jih pridigati pametnim ljudem. Ali pa prede fašističnim mogotcem doma že tako

huda, da ne vidijo drugega izhoda kakor kaos po svetu, v katerem upajo, da bi jih slepa sreča mogla na kakšen čudežen način rešiti. Ampak kadar koli so tirani začeli tak krvav ples, so sami v njem propadli. Tudi za sedanje trinoge ne dela zgodovina izjeme.

Ob zadnji uri

Etbin Kristan

(Konec.)

IVAN—Kako težko se razumejo ljudje v teh težkih urah! Žena moja, če te ne bi ljubil kakor te ljubim, bi najbrže skušal rešiti svoje življenje brez obzira na to, da bi namesto poštenega bojevnika ostal na svetu ubožec, ki ne bi imel niti vere vase niti spoštovanja do sebe, ki bi se bal svojih spominov in bi ga bilo sram pred teboj.

OLGA—Sram?

MIRA—Pred menoj?

OLGA—Saj sem dejala: uživel si se v misel, da je smrt manjša žrtev kakor življenje, in ker te je ta misel vsega prevzela, je zate res tako. Jaz pa ti pravim: doprinesi večjo žrtev! Odreci se mučeništvu in zagotovi narodu, kar je mogoče, namesto da umreš, sanjajoč o ciljih, ki bi bili lepši, če bi bili dosegljivi. Če bi bili—pa niso. Ali bi mogli naši gospodarji ravnati kakor ravnajo, ali bi mogli biti še tako samozavestni in drzni kakor so, če bi bile okoliščine za nas tako ugodne kakor ti želiš in morda verjameš? Sprejmimo, kar moramo danes dobiti in kar bo morda že jutri izgubljeno, če ostanemo trmasti. Ivan, tako trdno sem prepričana, da je tako, da sem sama sklenila doprinesiti žrtev, ki skoraj presega moje moči. . .

IVAN—Kaj je to, Olga?

OLGA—Eden pogojev, da nam priznajo, kar si čital, je ta, da se jaz poročim z Rauhenburgom. . .

IVAN—Ti z Rauhenburgom?

OLGA—Da, ž njim. Ne razumem, čemu in zakaj, ali pogoj je. Seveda ga ne ljubim. Kako bi ga mogla, ko ljubim Milana in ko

tudi moja ljubezen ni medla. In vendar—vendar izpolnim pogoj, ker je pogoj in vem, da je neizogiben.

IVAN—Nikdar, nikdar ne, Olga!

OLGA—Mislila sem tudi jaz tako. Ali spoznala sem, da je pogoj in sedaj vem, da ga izpolnim, tudi če mi je umreti na poročni dan.

IVAN—In Milan? Ali si mislila nanj?

OLGA—In me? Ali si mislil ti na naju?

IVAN—Pasti—pasti—na vseh straneh! Tolikokrat smo že imeli noge v njih; ali jih nikdar ne bomo poznali?

MIRA—Kakšne pasti, Ivan?

IVAN—Za skledo leče je Ezav prodal pravice prvorojenega. In zopet nam Jakobi ponujajo svoje kupčije, misleči, da smo še vedno Ezavi.—Pravijo, da umirajoči včasih jasneje vidijo. Morda vama zato dnevna luč ni tako jasna kakor meni. In vendar je vse tako enostavno—tako enostavno! Nikdar nam silniki ne bi ponujali niti sence svobode, če jih ne bi železna sila gnala na to. Lisjak je lahko zvičajno blag, ali svoje čudi ne more izpremeniti, tudi če bi jo rad. Rauhenburga ne bi bilo tukaj niti njegovih ponudb, če ne bi natančno vedeli, da bomo jutri, pojutrišnjem močnejši od njih. Danes morda še nismo, zato hite, da bi nas vjeli, preden bo prepozno. Danes nam ponujajo mezinec, ker ne bodo jutri imeli ničesar, da bi nam ponudili. In ker nas ne bodo več mogli priklepiti s starimi verigami, pletejo nove vrvi, da bi nas privezali na drug način. Njihovi propali aristokrati se hočejo poročati z našimi plebejskimi dekleti! Z izmozganimi telesi in izpitimi dušami glumijo ljubezen, ki je nikdar

niso poznali. Haha! Vedno so bili nasilni in vedno kratkovidni.

OLGA—Toda, Ivan, sam praviš, da danes še nismo dovolj močni. In jutri?—Tudi mi smo včasih bili preveliki optimisti. Koliko neumne vere smo imeli v poštenost in pravičnost. In kolikokrat smo se prevarili!

IVAN—In sedaj bi nas oni radi prevarili, ker vedo, kako lahko je to bilo v preteklosti. Jaz pa nočem, da se prevarimo sedaj. Danes morda še nismo dovolj močni, toda naša moč je na poti in nemara hiti bolj kot vemo in mislimo. In tedaj pride naša ura, ura za žive in za mrtve, za vse tiste, ki so delali in trpeli, verjeli in upali, živeli in padali in ki bodo v svojih grobovih slišali pesem izpolnitve.

OLGA—Ivan! Ivan! Ne govori, kakor da nam točiš vino. . . Moje misli pešajo. Ne, ne. To bi bilo nenaravno. To je strašno.

IVAN—Nič ni strašnega v tem. Boj je, ki ga moramo dobojevati. To je vse. . . Olga, Mira! Nismo li ves čas vedeli, da se lahko zgodi, kar je sedaj gotova stvar? Ali nismo bili pripravljeni še na mnogo hujšega? Kako dolgo že moje življenje ni bilo vredno več od vrabčevega? In povrh tega niti vajino ni bilo bolj varno. A če bi nas bili vse pogubili pred petimi meseci, pred enim letom, pred tremi leti—kaj bi bila pomenila naša smrt? Tri grobe, nekoliko previdnih vrst v časopisih in morda kakšen verz v poznejših dneh. Danes—danes prestrele krogle, ki merijo na moje srce vse vezi s tirani. Odmev teh strelav bo klic maščevanja in svobode. (*V daljavi se sliši čudno nemarno bobnanje.*) V tem trenutku je moja smrt več vredna od tisočernih praznih življenj.

MIRA—Ivan—kaj naj odgovorim na to?

IVAN—Še enkrat mi povej, da me ljubiš in mi okrepiš srce. Nič lepšega mi ne moreš reči v tem trenutku.

MIRA—Nič manj ne zahtevaš od mene, kakor da naj stopim na stran krvnikov in jim pomagam pri groznem delu.

IVAN—Ne, Mira. Da se jim prezirno nasmeješ, to je, kar želim. Da se pokažeš hrabro, to je, kar te prosim. Tvoje junaštvo mora biti večje od mojega. Zame ni tako težko kakor zate. Ko sem stopil pred ljudi, ki se imenujejo sodniki in sem jim pogledal v oči, sem vedel vse. Od tistega trenutka je moja

duša mirna. Ko so izrekli besede, s katerimi so me mislili pobiti, sem se smehljaj, in verjemi, da mi je smehljaj prišel od srca. Danes mislijo, da sede v oblakih in ravnajo s strelami. Jutri zagrmi in za njihovim božanstvom ne ostane niti sled. Mira, pomagaj mi, da ostane smehljaj do zadnjega na mojih ustnih in da bo od tega groza v njihovih srcih. In tudi ti, Olga. Junaštva vaju prosim. Z boleščjo bo spojeno, vem, ali poplačano vama bo.

MIRA—Besed nimam več in skoraj se mi zdi, da nimam niti solza. Nekaj mi šepeče, da nisem storila vsega, kar bi bila morala, toda tako sem slaba, da ne vem več, kaj naj bi še storila, da te odvrnem.

IVAN—Vse, vse si storila, Mira, in sedaj spoznavaš, da imam prav. Ne sramuj se, Mira. Vsa leta si bila moja dobra tovarišica; ostani to še sedaj, ko je najbolj potrebno. In ti, Olga, ki si mi bila pomočnica, bodi ponosna, da si verjela, ko jih je tako malo verjelo, pa ne izgubi te krasne vere prav sedaj, ko se izpolnjuje. Moja žena, moja sestra, naj vaju še enkrat objamem. Brez slabosti, da ne bo užival služabnik despotov, kadar nas vidi. Ni treba slabosti, ni treba bridkosti. Le biriči pravijo, da dele smrt. Jaz grem v življenje, ker grem v brezsmrtnost.

MIRA—O, Ivan, vse pada od mene in edina želja ostaja, da bi mogla umreti s teboj.

IVAN—Nič umiranja brez potrebe! Kar more živeti brez škode in sramote, naj živi za delo. Svoboda zablješči, ali to ne bo konec, temveč začetek. Za novo življenje, za nove boje bo treba rok in glav in poguma in potrpljenja in vsega, kar rodi veliko, močno, toplo človeško srce.

VERA (*vstopi*)—Megla se trga. Po ulicah je ljudi kakor mravelj. In prvič se mi zdi po neskončni večnosti, da niso pogrebci. In kakor da je zrak zopet dober za pljuča. (*Se ozira po sobi.*) Kaj se godi?

IVAN—Le nekoliko potrpljenja, Vera, in dihala boš kakor da si na planinah, in pela boš in vriskala.

VERA—Tako mi je, kakor da prvič vstajam po dolgi bolezni in da postaja svet zopet svetel. A vi? . . . Kaj je tukaj? . . . Tukaj je še tema.

IVAN—Ne, Vera. Tudi v naših srcih je svetlo in tudi ti mi ostani zdrava.

VERA—Kam?

MIRA—O, Vera!

OLGA—Ivan... se poslavlja... od vseh... za vedno...

IVAN—Poslavljam se za kratek čas, zakaj resnična je beseda, da bo moj duh vami, dokler bo z vami svoboda in delo in boj...

VERA—Oh, vse vem, vse vem! O, davno sem vedela, da ne more biti več sreče. Pošasti, pošasti vse okrog, le da nas nekatere varajo s prijaznim smehljajem, zato da bo groza večja, kadar nas popadejo druge.

IVAN—Vera, malo prej si videla, da se trga megla. In kmalu boš videla sonce v bleščeči slavi. Z zadnjimi mrakovi izginejo tudi črne sence, ki so ti padle v dušo in zopet boš močna in pogumna.

VERA (*ga gleda vsa osupla*)—Ti—ti govoriš tako? V tej uri strahov govoriš tako?

IVAN—Kmalu, Vera, se popolnoma zdramiš iz težkega sna in ne boš več verjela v strahove. Vse, kar je nekdanje bilo v tvojem srcu, je še tam, le težke sence so legle, druga vrh druge na tvojo moč in naposled si mislila, da je ni več.

VERA—Če je, zakaj je ne čutim?

IVAN—Ne bo dolgo in čutila jo boš. In rabila jo boš in srečna boš v tem. Sto še nezasanjanih novih ciljev vstane pred vami, novi boji vas bodo klicali na plan, za novo srečo boste vihteli novo orožje in včasih se boste blago spomnili tistih, ki so vam pripravili tla.

VERA—Kaj je to? Ali se je vrnila doba prerokov?

MIRA—Tudi tebi, Vera? In tebi, Olga?... Kakor da smo se vsi napili skrivnostnega težkega vina in vidimo vse reči izpremenjene. Jaz ne čutim groze smrti in ločitve. In glasovi, ki mi šume v ušesih, so kakor himna velike, komaj razumljive zmagujoče misli. Če je to hipnoza, kako bo, kadar se zbudimo? (*Nekje v mestu zazvoni zvon.*)

RAUHENBURG (*vstopi*)—Upam, da je bilo časa dovolj, da so se dame pomenile z gospodom Gornikom in da smem pričakovati končni odgovor.

MIRA—Da, gospod grof, čas je, da dobite odgovor.

RAUHENBURG (*smehljaje vzame pogodbo iz žepa*)—Gospod Gornik je torej pripravljen podpisati... (*Pomoli Gorniku spis.*)

IVAN (*vzame popir, pogleda Rauhenburgu v oči in raztrga spis.*—*Iz daljave prihaja šum nerazločnih ljudskih glasov.*)

RAUHENBURG—Kaj delate?... Milostiva...

MIRA—Ivan ve, kaj dela. Gospod grof, jaz nisem vaša agentinja, temveč njegova žena.

RAUHENBURG—Ali je tukaj vse zmedeno? Ste li pozabili, kaj to pomeni?... In vi, gospodična Olga...

OLGA—In jaz sem Ivanova sestra. Razumem ga in verjamem mu.

VERA—Morite! Streljajte! Obešajte! Še nekoliko grobov, še nekaj vašega smeha—in potem—potem zazija zemlja... smeh vam okameni—preganjanci, sodniki, krvniki, vsi, vsi... Oh, kje boste tedaj?!

MIRA—Prokletstvo na vaše obljube! Ali ne čutite, kako podlo je vaše izsiljevanje? Nizko spletkarstvo, vredno malih goljufov, pa vendar okrutno kakor srce staroveškega satrapa, naj bi prevarilo narod, in ubogo izmučeno ženo naj bi zaslepilo, da bi postala crodje tiranske podlosti.

(*Sem ter tja zadoni od daleč nekoliko akordov korakajoče godbe.*)

RAUHENBURG—Mi - lo - stiva!!

MIRA—Besnite! Besnite!... Trpele bomo, žalovale bomo, ali služile vam ne bomo.

OLGA—In vaše ljubice in vaše žene ne bomo.

RAUHENBURG—To je kakor blaznica. Kaj se je tukaj zgodilo?... Z življenjem se igrate in vsi skupaj se ne zavedate tega. Ali ne vidite več naše zastave, ki vihra tam gori? Slišite li glasbo, ki slavi nove zmage našega orožja?... Še vam cesar po meni ponuja spravo. Če zavrnete očetovsko roko danes, bo jutri prepozno. Prepozno za spravo, prepozno za milost. Gospodična Olga, prepozno tudi za milost! So ljudje, ki vedo, kdo je bil prvi so-trudnik gospoda Gornika.

OLGA—Jaz sem bila! Sodite še mene. Znesite se nad nami vsemi, dokler imate še puške, ki slušajo vaša povelja.

RAUHENBURG—O, vi mislite, da bodo vaše zarote obrodile sad. Ali varate se. Sila je v naših rokah. Danes ponujajo prizanašanje,

jutri udarijo pesti. Gospod Gornik, vi ste povzročili to zmedo, vi še lahko izjasnite pojme. (*Pogleda na uro. Godba se razloči nekoliko jasneje.*) Pet minut vam dam, da končno odločite: ali ostanete tukaj, ali pa vas straža odpelje, odkoder se ne vrnete nikdar več.

IVAN—Moj odgovor ste slišali. Dodati nimam ničesar. Mira, Olga, Vera—zbogom ostanite. Mira, še en poljub, pa nič slabosti, nič solza...

RAUHENBURG—Dal sem vam pet minut in ostajam pri tem, zakaj razmisliti morate še to: Če odidete odtod, odide tudi vaša sestra, da bo odgovarjala za svojo sokrivdo.

IVAN (*plane proti njemu*)—Rabelj! Podli rabelj!

RAUHENBURG (*se ..umakne*)—Straža! Straža!

OLGA (*zadrži Ivana*)—Brat moj, saj je to odrešenje zame. (*Rauhenburgu*)—Pokličite svoje biriče. (*Objame Miro in Vero. Rauhenburg je ves zbehan; trenotek se obotavlja, potem gre, spoznavajoč, da nima več argumentov, k vratom.*)

TIČAR in BLAŽEVC (*vstopita.*)

TIČAR—O, gospod grof, kam pa?

RAUHENBURG—Če se ne motim, je tukaj še eden, za katerega bi vojno sodišče imelo nekoliko zanimivih vprašanj.

TIČAR—Ali mislite, gospod delegat vlade, ki je bila nekaj? Za enkrat vaše sodišče ne sodi. Stvar smo nekoliko zasukali in sedaj, izvolite sprejeti na znanje, ste vi moj jetnik.

RAUHENBURG (*se prisiljeno nasmeje*)—Jaz—vaš jetnik?—Ali ste zblazneli?

BLAŽEVC—Kar sitno je navadnemu človeku aretirati tako visokega gospoda. Grof... grof... kdo bi si mislil!

RAUHENBURG—Končajte s to komedijo!

TIČAR—Komedijska je končana.

RAUHENBURG (*hoče k vratom.*)

TIČAR—Ne trudite se. Vaših vojakov ni več zunaj. (*Odpre vrata. Rauhenburg je osupel.*) Poglejte rajši sem. (*Gre k oknu. Godba prihaja bliže. Slišijo se klici "živio!" in "slava!"*) Slišite li to godbo?

RAUHENBURG (*z vidnim naporom*)—Da, to je proslava naše zadnje zmage.

BLAŽEVC—Tristo petelinov! Nekaj zadnjega pa to res pomeni.

TIČAR—Proslava zmage, da; naše zmage in vašega končnega poraza.

MIRA in OLGA—Naše zmage!

VERA—Da, meгла se je raztrgala...

TIČAR—Poglejte skozi okno. (*Vsi razen Blaževca, Gornika, Vere in Rauhenburga pohite k oknu.*)

MIRA—Ta množica!

OLGA—Ti obrazi!

TIČAR—Ali so vaša znamenja, ki jih nosijo ti vojaki?

RAUHENBURG (*pristopi k oknu*)—Ali je to revolta?... To... bo drago poplačano.

BLAŽEVC—S kakšnim denarjem pa?

TIČAR—To ni revolta, to je revolucija.

MIRA (*kakor da je še le popolnoma razumela ves pomen, strastno objame Ivana*)—Ivan, Ivan, to je svoboda! To je rešitev!

RAUHENBURG—Ne vriskajte prezgodaj!

BLAŽEVC—O, nemara se ne spodobi.

VERA—Odprimo okna. Zraka, zraka! (*Odpira okno.*) Zastava—, stara zastava na Gradu gre dol. In glejte, nova—nova—

OLGA—Naša zastava!

BLAŽEVC—Gospod Gornik, na seji Narodnega odbora čakajo tudi na vas.

VERA—Jaz diham—diham—

RAUHENBURG—Igrajte se revolucije in vlade. Igrajte se in sanjajte. Zdramljenje bo čemerno in kazen bo neprizanesljiva. Cesarstvo zna biti milostno, cesarstvo zna biti tudi grozno.

(*Telefon pozvoni.*)

OLGA (*vzame slušalo in posluša.*)—Da, tukaj je. Trenotek. Dunaj vprašuje za gospoda grofa.

TIČAR (*vzame slušalo od Olge*)—Grof Rauhenburg?—Da, tukaj. Naš jetnik je... da, da. Gospod grof...

RAUHENBURG (*prevzame telefon*)—Ekscelenca... Kaj?... Kako?... Cesar...? Res—resnično...? (*Spusti telefon, kolena mu zadrhte in skoraj omahne*) Cesar pregnan...! Cesarstva—ni več! (*Na stolpih slavnostno zvonove zvonovi.*)

(*Konec.*)

Za bodočo vojno se Anglija pripravlja tudi na ta način, da je dala izdelati devet milijonov plinskih mask za vojake in civilno prebivalstvo. Vsi se morajo učiti, kako se te krinke pravilno rabijo.

Kaj mislijo Kitajci o vojni?

Nihče ne more prerokovati, kakšen bo konec vojne na Kitajskem, ki po japonskih razlagah sploh ni vojna, ampak prijateljska ekspedicija mikadovih vojakov s samimi blagimi nameni. Očitno je, da so Japonci doslej napredovali in še napredujejo. Ampak v svetovni vojni so tudi centralne sile dolgo le napredovale. Belgija je prišla pod nemško pest; Francozi so se tako daleč umaknili, da so že mislili preseliti vlado iz Pariza. Srbska armada je morala izprazniti deželo. Velike dele carske Rusije je okupirala nemška vojska. Marsikdo je bil prepričan, da zaplapola Viljemova zastava nad vso Evropo. In konec je bil katastrofalen za Nemčijo in Avstrijo.

Nemški generalni štab je računal, da bo Francija poražena v 42 dneh in potem se hitro obračuna z Rusijo. Vojna je trajala štiri leta . . .

Napoleon je leta 1812 prodril do Moskve, skoraj brez žrtev. In potem je bila njegova čudovita armada razbita . . .

Konec japonsko - kitajske vojne je zavil v meglo bodočnosti. Ampak zanimivo je, kar pravi ameriški učitelj, ki je imel najtesnejše stike s Kitajci in je zapustil Šanghaj dan preden so Japonci napadli. V "Commentatorju" pripoveduje:

"Kitajci so boljše pripravljene nego so Japonci mislili. Nekaj let so strojne tovarne izdelovale zaloge municije po naročilih vlade. Te tovarne so majhne, toda na tisoče jih je in njih skupna produkcija je ogromna. Zelo so raztresene in vsled tega jih je komaj opaziti. Majhne kakor so v tej širni deželi, dajejo kitajski municijski industriji veliko mero vojaške varnosti.

Veliko teh priprav so financirali Kitajci, živeči izven dežele in odkar je vojna izbruhnila, prihaja toliko denarja čez morje, da bi se s tem lahko pokrile vse plače vojakov. Kajpada so te plače po zapadnjaških pojmih smešno majhne. Z neizčrpnimi človeškimi rezervami in z denarno podporo od zunaj mislijo Kitajci, da se bodo na svoj način lahko bojevali z Japonci do kraja.

Njihov način bojevanja ni japonski. Celo v Čjangovih divizijah, ki so jih izvežbali Nemci in ki štejejo 150.000 mož, so vzeli individualizem Kitajcev v poštev. Japonski vojaki so naučeni, da naskakujejo utrjene postojanke brezobzirno, ne da bi mislili sami nase. Kitajci pa ne, temveč pravijo, da se znajo domisliti boljšega načina. Oni ne smatrajo Japoncev za junake, ampak za norce. Zmagati mislijo tako, da se bolje zakopavajo, da jim prihajajo v bok in da jih silijo na dolge pohode. V vseh teh ozirih misli kitajski vojak, da je boljši od japonskega.

V novejši kitajski zgodovini se še nikdar ni zgodilo, da bi prevevalo vse sloje tako čustvo solidarnosti kakor sedaj. Bogati ljudje dajejo, ne posojajo vladi velike dele svojega imetja in pravijo, da rajši postanejo berači kot da bi prišli pod Japonsko. Vojaški oddelki, ki so jih izvežbali Japonci kot "mirovne čete", so prestopili z vso opremo v kitajsko vojsko. Vsi neodvisni poveljniki so se pridružili narodni armadi in sprejemajo ukaze iz Nankinga. Prvič v zgodovini je 400 milijonov Kitajcev združenih v duhu.

Umreti ni Kitajcu težko. Vajeni so trpljenja in lakote, izžemanja in strašnih kazni za majhne prestopke, pa jih groze moderne vojne ne navdajejo s paničnim strahom. V primeri z ogromno obsežnostjo dežele so boljše še majhna in za bojnimi črtami se nadaljuje vsakdanje življenje. Takega gospodarstva ni, da bi ga mogla vojna popolnoma uničiti. Prava Kitajska ostane neporušljiva. Japonska, ki se mora gibati hitro, se mora prva zlomiti.

Resnično demokratični ljudje po vsem svetu pač žele, da bi ta poznavalec Kitajcev imel prav.

Pravilen izgovor. Neka ženska se je na vlaku pogovarjala s sopotnikom. Pravila mu je, da je bila že pred meseci v Kaliforniji in je zgovorno opisovala San Jose. Mož je poslušal, potem pa je dejal, da zna lepo pripovedati, ampak da izgovarja ime mesta napačno. "Pravi se 'San Hoze'," je dejal in dodal: "V Kaliforniji izgovarjate vsak J za H. — Kdaj pa ste bili tam?" — Nekaj časa je premišljevala, nato pa odgovorila: "Meseca hunija in hulijsa."

Ruska armada

Nihče ne more natančno vedeti, koliko je kakšna vojska, zlasti nova vojska vredna, dokler se ne pokaže v praksi, torej v boju. Zato se ni čuditi, da vladajo tudi o ruski armadi zelo različna mnenja. Nekateri sodijo, da je orjak z lončenimi nogami, drugi pa verujejo, da je najmočnejša brambovska sila na svetu. Na eni strani se trdi, da so eksekucije generalov potrle častnike in vojake, na drugi pa izvajajo, da je disciplina sedaj boljša kot je bila. V enih krogih mislijo, da je nova organizacija vojnih svetov nerodna in bo ovirala akcijo, v drugih so pa prepričani, da naredi vojsko bolj zanesljivo. Takih in podobnih vprašanj ni mogoče rešiti. Druga pa je, kar se tiče vidne moči armade in ta je nesporno velikanska. Dodalo bi se še lahko, da je podala rdeča armada v prvih začetkih, ko se je bojevala z belimi vojskami, dokaze velike sposobnosti in hrabrosti in da so v Španiji njeni tehniki iznenadili opazovalce.

Stalna armada sovjetske zveze šteje 1,545,000 mož in z rezervami 19,490,000. Vojaški strokovnjaki računajo, da bi mogla v slučaju potrebe v kratkem času postaviti najmanj 55 milijonov izvežbanih vojakov na noge. Predpostavljati se mora, da je večina teh sil nameščena po obširnih utrdbah ob silno raztegnjenih mejah Rusije. Največje težave so še vedno s komunikacijami. Če bi bilo nenadoma potrebno premestiti velike oddelke, bi bila ta naloga zelo nerodna. To morajo vojaški poveljniki dobro vedeti in zato imajo v vzhodni Sibiriji neprenehoma 250 do 300 tisoč mož ter kakšnih tisoč letal in tisoč tankov. Pehote imajo 85 do 90 divizij, s katerimi naj topništvo sodeluje. Veliko važnost polagajo na lahke in težke tanke; prvih imajo najmanj 1.800, drugih pa 700 in povrh tega še par sto najtežjih, od katerih ima vsak po en tripalčen top, dva 47 milimetrska topa in šest strojnic. Tak tank, kakršnih nima nobena druga dežela, obslužuje sedem mož in lahko prevozi dvanajst do petnajst milj na uro.

Konjeničtva je v Rusiji okrog dvajset divizij, 100.000 jezdecev, ki so izvežbani v kazaški taktiki.

Brez dvoma mogočno je letalstvo. V slučaju vojne bi Rusija lahko mobilizirala tri tisoč bojnih letal prve vrste in pomnožila to silo na 4.500 do 5.000. V letalskih oddelkih je kakšnih 50.000 mož in od teh je najmanj sedem do osem tisoč izurjenih pilotov. Ena tretjina letal v prvi liniji lahko nosi po dve toni bomb. Nekatera so bila preizkušena v Španiji, med temi z velikim uspehom eno, ki naredi 240 milj na uro. Opazovalci računajo, da je 800 prvovrstnih letal ob zapadni meji, 400 okrog Moskve, ostali pa v Sibiriji. Pri paradi na prvega maja, ko so največji tanki drdrali mimo Leninovega groba na Krasnem trgu, je letelo nad njih glavami več kot 800 letal in izginila so tako hitro, da jih poročevalci niso mogli prešteti.

Najslabejša se zdi, da je mornarica. Zadnje čase skušajo dobiti nekoliko novih velikih ladij. Medtem pa so zgradili precej potapljač. Število teh cenijo tudi izvedenci na 125 do 175 in računajo, da imajo skupno kakšnih 78.000 ton. Če se v tem ne motijo, je Rusija v tem oziru najmočnejša na svetu.

OBISK STARE DOMOVINE

Mala skupina rojakov iz vseh delov Amerike obiše prihodnjo spomlad in poletje svoje v starem kraju. Mimogrede se bodo ustavili v Parizu in ogledali svetovno razstavo, če bo podaljšana še za eno leto, in seveda tudi slikovito Švico, ter Inomost na Tirolskem.

Izletniki bodo v Sloveniji posetili tudi rojstni dom Ivana Cankarja ter položili na njegov grob venec svežih rdečih rož, kot memento, da njegov duh in njegove ideje žive in bodo živele tudi med ameriškimi Slovenci.

Ta izlet bo nekaj svojevrstnega, kajti osnovan bo na združni podlagi.

Tisti, ki bi se želeli pridružiti temu potovanju, naj se obrnejo na naslov: Jacob Zupan, 1400 Lombard Ave., Berwyn, Illinois.

Doslej neznane živali je pripeljal ravnatelj washingtonskega zverinjaka, dr. William M. Mann z otoka Sumatre, iz holandske Indije in iz Sijama. Med temi so modre ovce, bele veverice, črni panterji in tropični ptiči najbolj živahnih barv.

Pasja doba

Eden najstarejših človekovih tovarišev je pes, ki se mu je pridružil v davni davnini in mu je ostal zvest skozi vsa tisočletja v dobrih in slabih časih. Pasja vdanost je skoraj brezprimerna in je dala povod neštetim pregovorom med vsemi narodi. V samotni službi svojemu gospodarju kot nenadkriljiv čuvaj, pomaga mu na vse mogoče načine na lovu, v gorskih zametih nastopa kot bolniški strežaj, v vojni je sel in lekarniški pomočnik, včasih je otroški varuh in sploh zna sodelovati v nešteti primerih. Razumljivo je torej, da ga ima tudi človek rad, če ni bolj zverina kot sama žival. Ali tudi na tem polju najdemo mnogo pretiravanja in v mnogih slučajih se skrbi za pse, zlasti za pse, ki niso za nobeno rabo, bolj kot za ljudi. Marsikatero ščene je obdano z razkošjem, kakršnega so vajeni le največji bogatini in često bi zadostoval denar, ki ga porabijo za enega luksuznega cucka, mnogim družinam za čedno življenje.

Da imajo za pse zdravnike in bolnišnice, je v redu, zlasti v velikih mestih, kjer je število psov tako veliko, da imajo specializirani živalski zdravniki dovolj opravka z njimi. Človeku, ki pozna neznansko mizerijo po slumih in pomanjkanje vsake zdravniške pomoči za milijone ljudi, se pa zdi vendar nepotrebno, da imajo po naših metropolah brivce, manikuriste, krojače, pestunje, vzgojitelje in celo parfumiste za pse. V posebnih pasjih trgovinah je človek presenečen, ko vidi, kaj se tam vse lahko kupi. Trakove, opasnike in nagobčnike seveda pričakuje v takih prodajalnah, pa vendar je iznenaden, kadar najde na stotine vrst te robe po najraznovrstnejših modah. Potem pa pridejo postelje za pse, žimnice, blazine, pokrivala, pasje hišice, porcelanska posoda, deževne odeje, pleteni suknjiči, volneni svetri, usnjene nogovice, galoše s kožušnim podšivom, več kot 2.500 zdravil, več kot dvanajst različnih vrst mila, nekatera tekoča in parfumi-rana, pilice za kremplje, mazila in ličila za kremplje v vseh barvah, olje za dlako itd., itd.

Krojaštvo za pse se je razvilo v ogromno industrijo in nekateri risarji se bavijo z novimi pasjimi modami kakor veliki pariški "stilisti" z ženskimi oblekami. V neki new-

yorški veletrgovini imajo na izbero več kot devetdeset različnih pasjih oblek po cenah vse do 65 dolarjev. Tam imajo tudi klub za pasje kopelji, kjer plačujejo člani po deset dolarjev, posebne pristojbine so pa za manikuriranje, za negovanje z ultravijoletnimi žarki in drugimi najmodernejšimi metodami. Na strehah imajo vrtove, kjer psiček lahko zadremlje pod velikim sončnikom...

V Ameriki je 108 priznanih pasjih pasem in trideset tisoč gojilišč se bavi z rejo psov. Ameriški pasjerejni klub, ki šteje 190 podružnic, ima registriranih 1,134,000 psov čistih pasem. Pet in sedemdeset psov za razstave cenijo vsakega nad deset tisoč dolarjev. Pred petimi leti je bilo mogoče dobiti prav dobrega psa čiste pasme za sto dolarjev, danes so vse cene za petdeset odstotkov višje. Vsako leto prirede okrog tri sto pasjih razstav, na katerih izberejo do tisoč "šampionov" za dotično leto. Ti psi takoj visoko poskočijo v ceni. Za parjenje s takimi veljaki se plača po 300 dolarjev, pogostoma tudi po 500, nikdar pa ne manj kot 100 dolarjev.

Poleg pasje reje se je mogočno razvilo pasje vežbanje, s katerim se bavi na stotine strokovnjakov, često z visokimi plačami. Vzgoja se pričinja zelo zgodaj, tako da je v šestih mesecih pes že precej treniran, v treh letih je pa pouk dovršen. Moderni trenerji se ne poslužujejo biča in kaznujejo svoje živalske učence le v izrednih slučajih, ampak navajajo jih na pažnjo in učenje z nagradami in prijaznostjo. Čuvaje in nekatere vrste lovskih psov uče, da slušajo besedo in jih vežbajo v človeški družbi. Ovčarje vadijo z žvižganjem, živinske pse pa ločijo kolikor le mogoče. od človeka.

Psov, za katere se plačuje licenca ali davek, je v deželi okrog 15 milijonov, cenijo pa, da je 5 do 10 milijonov neregistriranih psov. Po zelo zmernem računu velja vzdrževanje psa 10 centov na dan. Vladni statističarji mislijo, da gre 600 milijonov na leto za vzdrževanje in najmanje 150 milijonov za nakupovanje psov. V New Yorku in Chicagu je več kot dva milijona psov, za katere se plačuje licenca. Seveda so tudi vse pasje industrije največje v teh dveh mestih.

V deželi je najmanj 19 pasjih pokopališč in nekatere grobnice so bolj dragocene od onih najglasovitejših ljudi v zgodovini. V zvezi s tem cvete izdelovanje pasjih rakev in spomenikov.

Vse pa prekaša industrija za prehranjevanje psov. Pol milijarde dolarjev na leto je zelo nizko ocenjevanje pasjega živeža. Ena verižnih trgovin poroča, da proda za deset

milijonov zgotovljene pasje hrane na leto. Neki tovarnar, ki izdeluje pasje hlebčke, jih proda za več kot tri milijone dolarjev na leto. Družbe, ki izdelujejo samo pasjo hrano, se ne prenehoma množe in delajo velike dobičke. In neki agent je pravil piscu teh vrst, da proda veliko množino pasje paste na jugu med črnici, ne za pse, ampak za črnice same.

Stara šara

Neki poljedelec, ki se je naselil v zapuščenem kraju dežele, zaradi česar so ga vsi znanci obžalovali, češ da se je živega zakopal, pripoveduje v reviji "Coronet" o doživljajih, ki so bili navidezno brezpomembni, pa so postali izredno zanimivi. Podeželna cesta, po kateri se pride do njegove kmetije, ni tlakovana in v nobenem oziru ni podobna Broadwayju, ampak po tej cesti dobiva svoje časopise, ki mu prinašajo novice, kadar so za ostali svet že zastarele. In včasih se prikaže na tej cesti tovorn avto, ki je videti, kakor da mora vsak čas dati dušo od sebe. Pa je na poti za kupčijo. Prvi tak "truck" se je prikazal lanjske spomladi. Kaj je iskal? — O, le staro šaro.

Ko je prišel na svojo farmo, je bilo vse zaraščeno z robidami, sirkom in grmovi, ali ko je listje v jeseni popadalo, se je prikazala dolinica, skoraj do vrha napolnjena z vsakovrstno neporabno ropotijo, s starimi pečmi, razbitimi posteljami, steklenicami, škatljami, otroškimi vozički in podobno navlako.

To odkritje je zbudilo kmetovo zanimanje za dva orjaška zamorca, ki sta pri nekem sosedu našla dva stara kotla iz dobe civilne vojne in ju vso noč z acetilenskimi bakljami rezala na kose. Sosedu sta plačala pet dolarjev za to. Zjutraj se je v kmetu zdramil trgovec. Povedel je črnca do svoje kotline in vprašal, če moreta rabiti kaj njegovega "blaga". Zamorca sta razumela svojo trgovino in z ostrimi očmi pregledala zbrane zaklade. Prišla sta do zaključka, da lahko porabita zarjavele peči. To bi bilo vse, drugo ni za nič. Izvlekla sta izpod stare robe štiri peči, jih strokovnja-

ško razdejala in naložila na voz tako lepo, da je resnično občudoval njiju priročnost. Bil je vesel, da se je ne le iznebil ampak celo dobil denarja za reč, ko je prej vedno mislil, da bo moral komu plačati, da mu jo odpelje. Ampak jama je še vedno bila videti polna. Prišlo pa je leto in s tem delo na polju, plevel in grmičevje je zaraslo neobdelani kraj in stara šara je bila pozabljena. V jeseni sta prišla dva druga črnca s tovornim avtom in sta očitno iskala staro železo. Povabil ju je, da pogledata njegovo skladišče. Oči so se jima zasvetile, ko sta opazila nemarno zbirko in ko jima je dejal, da naj izbereta, kar moreta, sta se z velikim veseljem lotila dela. Pobralla sta vse razen postelj, katerih baje nista mogla rabiti. Vsa druga ropotija je šla in plačala sta višjo ceno kot ona druga dva lani.

V listu, ki je bil par dni star, je čital o nekih praskah v Španiji, o naročilih za bojne ladje, križarke, letala, bombe in malenkosti kot krogle, naboje in podobne drobnarije. In v nekem kotu lista je našel opombo, da so vzdne luke prenapolnjene. S starim železom za tuje dežele. Tja je torej šla njegova stara šara. Tako je ta nemarna roba pomagala Evropi, da se oboroži! Pa pravijo, da se v tem zapuščenem kraju nikdar nič ne zgodi! Nemara bodo danes ali jutri tisti stari obroči, vozički, lonci pomagali napolniti kakšne druge jame v Evropi ali na Kitajskem—ne s starim železom, ampak s trupli ljudi, katerih nikdar ni poznal.

Če kdo misli, da je Cezar in ljudje ne soglašajo z njim, ga pošljejo v norišnico. Če mu verjamejo, postane diktator.

Za gospodinje

BELA SADNA TORTA.

Poldrug funt masla	$\frac{3}{4}$ funta kandiranega
poldrug funt sladkorja	ananasa (pineapple)
18 jaje	1 maslec (pint) vina, žganja
dva in pol funta fine moke	ali sadnega žganja
dva funta rozin brez koščic	2 žličici pecivnega praška
dva funta ribizla (currant)	1 žličico cimeta
$\frac{3}{4}$ funta citrone	1 žličico muskata (mace)
$\frac{1}{4}$ funta pomarančne lupine	1 žličico muškarnega oreha (nutmeg)
$\frac{1}{4}$ funta limonove lupine	$\frac{1}{2}$ žličice klinčkov
$\frac{3}{4}$ funta kandiranih črešenj	$\frac{1}{2}$ žličice dišave (allspice)
1 funt orehov	2 žličici soli

(to zadostuje za 14 funtov.)

Fino zreži: rozine, citrone, pomarančne in limonove lupine. Ananas zreži na debele kose.

Presej in zmeri moko. Dodaj pecivni prašek in pre-sej trikrat. Vmešaj (cream) maslo, polagoma dodajaj sladkor in vmešavaj, da bo lahko in rahlo. Stepi jajca, da bodo zelo lahka in dodaj k maslu in sladkorju. Dodajaj nekaj moke in nekaj vina, pa zopet moko in vina in dobro mešaj. Dve čaši moke prihrani, v te povaljaj sadje, tako da bo vsak kos močnat. Položi dobro z mastjo pomazan voščen papir v ponve, tako da lepo pokrije dno in se drži strani. Vlij testo v tako pripravljene ponve. Peci v zelo nizki temperaturi, 275 do 300 st. F. dve do tri ure, po velikosti posameznih tort. Kadar so pečene in se ohladi, namoči prtice s sadnim žganjem (brandy), da bodo vlažni in zavij torte vanje, nato pa še v voščen papir. Tako zavite shrani v krušnici.

Če so prav narejene in shranjene, bodo več tednov dobre.

TEMNA SADNA TORTA.

Pet in pol kupic fine moke	pol funta orehov (pecan)
od tega prihrani pol-	funt masla
drugo kupico za sadje	funt svetlo rjavega slad-
4 žličice cimeta	korja
2 žličici klinčkov	šest jajc
3 žličice muškata (nutmeg)	$\frac{1}{2}$ čaše molas
2 žličici dišave (allspice)	časo kisle smetane
1 žličico soli	žličico sode

Sledeče sadje pripravi 12 ur preden začneš delati testo in ga polij s čašo vina ali pomarančnega soka:

2 funta rozin brez koščic	funt citrone
2 funta ribizla (currants)	funt celih kandiranih črešenj
te operi in posuši	funt cibeb (sultana raisins)
$\frac{1}{2}$ funta fino zrezane limonove lupine	kupico pomarančnega soka ali vina
$\frac{1}{2}$ funta fino zrezane pomarančne lupine	(zadostuje za deset funtov.)

Presej in zmeri moko. Pridaj sol in dišave in presej še trikrat. Dobro vmešaj posebej maslo. Polagoma dodajaj maslu sladkor in vmešavaj, da bo zmes lahka in podobna stepeni smetani. Dobro stepi jajca, dodaj k testu in dobro tepi. Dodaj molase. Izmenoma dodajaj moko in dišave ter kisle smetano, v kateri je raztopljena soda. Vselej, kadar dodaš moko, tepi testo. Kadar je dobro stepeno, vmešaj sadje in orehe, povaljano v moki. Pripravi ponve kakor za belo sadno torto. Vlij testo v dve ponvi kakor za angelsko torto, ali pa v pet podol-

gastih tortnih ponev. Peci v nizki vročini, 275 st. F., tri ure. Namaži torte, dokler so vroče, s krtačico, namočeno v vinu ali brandiju, ohladi in shrani kakor bele sadne torte.

OREHOVA BOŽIČNA TORTA.

4 kupice fine moke	2 kupici sladkorja
5 žličic pecivnega praška	6 rumenjakov
žličico soli	4 beljake
žličico mandljevega ekstrakta	časo mleka
žličico vanilje	poldrugo kupico orehov, strtih ali zrezanih
časo masla	

Presej in zmeri moko. Dodaj sol in pecivni prašek ter še trikrat presej. Vmešaj maslo, dodajaj polagoma sladkor in vmešavaj, dokler ne bo lahko. Stepi rumenjake, da bodo gosti in svetle limonske barve, dodaj k maslu in dobro premešaj. Izmenoma dodajaj moko, mleko, mandljev ekstrakt in vaniljo. Primešaj mleko in moko izmenoma, nekaj moke in nekaj mleka, pa zopet tako, in vselej dobro stepi. Dodaj v moki povaljane orehe. Stepi beljake, da bodo trdi. Vmešaj na lahko v testo. Vlij v veliko tortno ponev, namazano z mastjo in potreseno z moko. Peci v zmerni vročini, 350 st. F. eno uro. Pokriješ lahko z ledom, ki ti je najbolj všeč.

PAJI.

Pravilo za pajno skorjo je bilo v zadnji številki.

Nadev za paj iz buče:

Nadev za en paj:	
kupico sladkorja	2 kupici zmečkane buče
žličico soli	3 jajca
$\frac{1}{4}$ žličice klinčkov	2 žlici raztopljenega masla
$\frac{1}{4}$ žličice muskata (nutmeg)	1 kupico mleka
$\frac{1}{4}$ žličice ingverja (ginger)	

Zmešaj sladkor z dišavami in to potem z bučo. Stepi jajca, zmešaj z mlekem in dodaj raztopljeno maslo. Jajca naj bodo le toliko stepena, da se beljaki pomešajo z rumenjaki. Dodaj drugo zmes k prvi in skupaj premešaj. Vlij v pripravljeno skorjo. Položi v vročo peč, 400 do 450 st. Pusti deset minut tako, potem znižaj peč na 325 st., in pusti, da se peče približno pol ure. Kadar je srebrn nož, ki ga vtakneš v sredo, čist, kadar ga potegneš iz paja, je gotov.

Nadev za limonov paj:

$\frac{3}{4}$ kupice fine moke	nastrgano lupino ene
poldrugo kupico sladkorja	limone
$\frac{1}{4}$ žličice soli	2 žlici masla
2 in $\frac{1}{4}$ kupice vrele vode	3 rumenjake
$\frac{1}{3}$ kupice limonovega soka	

Presej moko, sol in sladkor. Vsuj v kipečo vodo, najbolje v dvojnem loncu, pa stepi z jajčnim mešalom, da bo gladko. Pusti, da se kuha 15 minut. Nekoliko stepi rumenjake, primešaj limonov sok in lupino, vlij v mešanico na ognju, dodaj maslo in kuhaj tri minute. Ohladi in vlij v pajno skorjo. Potem pokrij s tepeno smetano ali pa s pečeno beljakovino. Za to stepi tri beljake, da bodo trdi, dodaj polagoma 6 žličic sladkorja in tepi še dve minuti, potem pokrij paj in ga daj v zmerno peč za približno petnajst minut. Lahko opečeš beljake tudi pod plamenom, ampak v tem slučaju moraš ves čas paziti, da se ne prismođi in obračati paj po plamenu, da se na vseh straneh enakomerno opeče.

Japonci v Mandžuriji. V londonski "Contemporary Review" poroča Harrison Brown, ki je pred kratkim prepotoval ves daljni vzhod, med drugim sledeče: Japonce sovražijo v Koreji, kjer so že trideset let, in po šestih letih v Mandžuriji imajo še vedno trajno vojno. Ko sem se pred kratkim peljal iz Koreje v Mandžurijo, je bil vsak kotiček na vlaku napolnjen z japonskimi vojaki; to je bila oborožena patrola, ki je potrebna, da varuje celo glavno železniško črto od "banditov". Japonci so prepričali ves svet, da so njih edini sovražniki v Mandžuriji "banditi" in da "likvidirajo" te tolpe. Toda izraz "bandit" je na vzhodu elastičen. V Mandžuriji se označuje ž njim raztresena, toda organizirana sila, ki šteje kakšnih 150.000 mož. Med temi so morda res nekateri banditi, ampak večinoma so kmetje, ki so jim vzeli kmetije, Kitajci in Korejci, ostanki starih vojsk, politični ubežniki, dezertjerji "Mandžurske vojske", celo dezertjerji japonske vojske. Mandžurski kmetje podpirajo to mešano, ampak vendar enotno silo. Ker se poslužujejo gerilske taktike, v kateri so Japonci neizurjeni, predstavljajo zelo vpoštovanja vredno moč. Njih naloga je ovirati japonsko okupacijo in nagajati novim gospodarjem povsod, kjer je le mogoče. Če se vojna na Severnem Kitajskem zavleče, bodo Japonci potrebovali ogromno silo, ako hočejo ohraniti Mandžurijo.

Leta 1880, ko so v Avstraliji odkrili zlato, je marsikateri ovčar nenadoma obogatel. Enkrat je nekdo vprašal takega bogataša, kako se počuti kot milijonar.

"Strašno," je ta odgovoril.

"Kako to?"

"Ej k vragu! Multimilijonarji človeka še ne pogledajo ne."

Marble Bar, malo mestece v severo zapadni Avstraliji, je baje najbolj vroča naselbina na zemlji. Ko je najstarejši mešan umrl, pravijo, da se je vrnil iz pekla po svojo zimsko suknjo.

Na aragonski fronti je bila velika bitka. Rebelni častnik je o tem poročal generalu Franku. "Ali je bilo kaj izgub?" je vprašal Franco brez velikega zanimanja.

"Da, izgube so težke."

Diktator ni kazal vznemirjenosti.

"Dvesto Nemcev je padlo."

Franco se ni ganil.

"Štiri sto Italijanov je mrtvih."

Franco je ostal nepomičen.

"In en španec je umrl."

General je planil v jezi po konci.

"Kaj je to? — Tepec! Prav mu je, če se meša v reči, ki se ga ne tičejo."

Ko potrebujete železnino, semena, stekleno posodo, električne predmete itd.

zglasite se v

SUPERIOR HOME SUPPLY

6401-03 SUPERIOR AVENUE

Frank Butala

Slovenska trgovina s čevlji.
Velika izbira.
6410 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio

Hocevar's Beauty Salon

Complete Beauty Service
Evenings by Appointment
6213 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio
HENDERSON 5256

NAPREDNOST

se ne kaže pri kozarcu in ne z baharijo. Ves napredek človeštva je bil dosežen z delom in v bojih. Ti pogoji veljajo tudi danes. Delaj in bojuj se!

Cavalier Cafe

Lastnik *John Močnik*
6507 ST. CLAIR AVENUE

Cleveland, Ohio

Točimo prvovrstno pivo, vino in žganje. Ob petkih strežemo z ribo, ob sobotah pa s kokošjo pečenko.

JOSEPH KODRIČ

Vzorna mesnica.
1307 ADDISON ROAD
HENDERSON 3365

Z našo postrežbo boste zadovoljni.

Marn Dry Cleaning Co.

6518 ST. CLAIR AVENUE
ENDICOTT 2940

Dobro delo, hitra in vljudna postrežba.

Joseph Zadnik

GOSTILNA
Šest-odstotno pivo, vino in raznovrstno žganje.

3839 EAST 93rd STREET

John Filipič

Grocerija in mesnica.
Vedno dobro, sveže blago.

1048 EAST 76th STREET
Cleveland, Ohio

Dominik Laušin

Gasolinska postaja.
Dobra in zanesljiva postrežba.
EAST 60th STREET in ST. CLAIR AVENUE

Fajdiga in Klančar

Vzorna pekarna
6413 ST. CLAIR AVENUE
V zalogi imamo vedno sveže pecivo, kolače, torte, za dom, za godove in svatbe.

ČESTITA

Anton Jankovich

14306 SYLVIA AVENUE

Cleveland, Ohio

Zastopnik za "Prosveto," "Proletarca" in "Cankarjev glasnik"

ČESTITA!

Frank Cigoj

Razvažalec piva.

19090 ABBEY AVENUE

Cleveland, Ohio

Slovenski Delavski Dom

15335 WATERLOO ROAD

Dvorane za seje, svatbe, konvencije.

Moderna gostilna — Točna in vljudna postrežba.

The Bliss Road Coal and Supply Co.

Slovensko podjetje

22290 ST. CLAIR AVENUE

Euclid, Ohio

Office KEnmore 0808

Frank Černe Jewelry Company

v Slov. Narodnem Domu

6401 ST. CLAIR AVENUE

Cleveland, Ohio

1615 WEST 117th STREET

Lakewood 9664

Ye Old Hyland Club Inn

Glasba, ples, predstave.

Pijače se točijo do 2:30

Lastnika Schuster-Hribar

Nick Spelich

SLOVENSKA MLEKARNA

6210 WHITE AVENUE
HENDERSON 2116
Cleveland, Ohio

August Kollander

Potovalna pisarna
6419 ST. CLAIR AVENUE
Cleveland, Ohio

Dr. A. L. Garbas

Slovenski zobozdravnik
Uraduje v SND.
6411 ST. CLAIR AVENUE
Moderna oprema. X žarki